

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce
Covid-19 jako příležitost? Nové formy diplomacie související s pandemickou
situací
Bc. Jakub Dvořák

Plzeň 2023

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Studijní program Mezinárodní vztahy

Diplomová práce
Covid-19 jako příležitost? Nové formy diplomacie související s pandemickou
situací

Bc. Jakub Dvořák

Vedoucí práce:

PhDr. Jiří Zákravský, Ph.D.

*Katedra politologie a mezinárodních vztahů Fakulta filozofická
Západočeské univerzity v Plzni*

Plzeň 2023

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracoval sám a použil jen uvedených zdrojů a literatury.

Plzeň, duben 2023

Poděkování

Touto cestou bych rád poděkoval vedoucímu mé diplomové práce PhDr. Jiřímu Zákravskému, PhD. za veškerý čas, který mi věnoval během konzultací práce, a rovněž za jeho podnětné a odborné rady, připomínky a komentáře.

Úvod	6
1 Metodologické ukotvení diplomové práce	9
2 Představení základních termínů.....	11
2.1 Hard power X soft power	11
2.2 Diplomacie	11
2.2.1 Ekonomická diplomacie	12
2.2.2 Kulturní diplomacie.....	13
2.2.3 Sportovní diplomacie.....	13
3 Pandemie Covid-19	15
3.1 Počátky pandemie, prvotní reakce	15
3.1.1 Postoj OSN, WHO a dalších mezinárodních organizací.....	17
3.1.2 Postoj Čínské lidové republiky	20
3.1.3 Postoj Ruské federace.....	23
4 Nové formy diplomacie během Covid-19.....	28
4.1 Čínská roušková diplomacie	28
4.2 Čínská vakcínová diplomacie	34
4.3 Ruská vakcínová diplomacie	40
Závěr	47
Seznam použitých zdrojů a literatury.....	52
Resumé.....	75

Úvod

Pandemie onemocnění Covid-19, která celosvětově propukla v březnu 2020, změnila nejen běžný chod života celé populace, ale i chod mezinárodních organizací, institucí a platforem. Pandemie ovlivnila nejen život každého z nás, ale i počínání jednotlivých států, které muselo být vzhledem k dynamicky se vyvíjející situaci v průběhu pandemie velice flexibilní. Kromě toho rovněž poskytla nový pohled na veřejnou diplomacii, ba dokonce úskalí a dynamika provádějící neustále nejistou a eskalující pandemickou situaci zadala možnosti vzniku nových forem diplomacie. Do popředí se tak začaly dostávat pojmy jako vakcínová či roušková diplomacie. Roušková diplomacie se nejvíce pojí s Čínskou lidovou republikou, kde čínské firmy vyrábějící zdravotnický materiál (zejména roušky) pronikaly se svými výrobky na světový trh. Tento stav mimo jiné poukázal i na závislost Západu na Číně. Jak Čínská lidová republika, tak i právě Ruská federace využila nově vzniklé pandemické situaci a svou diplomacii začala posilovat o prostředky, které se dodnes považují za stěžejní v boji proti onemocnění, a sice o vakcíny. Právě pojem vakcínová diplomacie se úzce semkl s těmito zeměmi, které se pod očkovací politikou snažily a stále snaží upevňovat svou soft power právě pomocí výroby a distribuce vakcín (čínské vakcíny Sinopharm a SinoVac či ruská vakcína Sputnik V).

Předkládaná diplomová práce se zabývá pandemií onemocnění Covid-19 ve spojitosti s novými typy diplomacií, které byly díky této pandemii nově implementovány a hojně využívány zejména Čínskou lidovou republikou a Ruskou federací. Cílem diplomové práce je zmapování nových typů diplomacií, konkrétně rouškové a vakcínové diplomacie. Cílem diplomové práce je rovněž popsat základní aktivity a cíle těchto diplomacií a poukázat na jejich možný dopad na mezinárodní scénu. Rovněž také zmíním základní rysy pandemie Covid-19, prvotní reakce mezinárodních organizací i zemích jako takových (reakce Čínské lidové republiky a Ruské federace). Pro lepší uchopení celého tématu také v rámci mé diplomové práce popíšu pandemické situace v obou zemích.

V první kapitole práce zazní přesně definované cíle diplomové práce, rovněž i zvolený postup a základní terminologie související s diplomacií jako takovou. Další kapitola bude představovat nástin okolností vypuknutí samotné pandemie Covid-19 a aktivity s tímto spjaté (reakce států, mezinárodních organizací, vývoj vakcíny, zaopatření hygienických materiálů a zejména roušek apod.). Kapitola bude rovněž obsahovat postoje

Čínské lidové republiky a Ruské federace vůči pandemii a přijatá opatření. Další kapitoly pak budou představovat samotné nové formy diplomacie, a sice rouškovou a vakcínovou. V těchto kapitolách shrnu aktivity Ruska a Číny a jejich důvody či cíle, které za agendou diplomacie stály, samozřejmostí pak budou i případy interakcí s konkrétními zeměmi, a to například v rámci Afriky, Latinské Ameriky či Evropy a shrnutí dopadů těchto diplomatických styků. Závěrem shrnu nejpodstatnější informace, které jsem během psaní své diplomové práce získal a které byly v rámci zkoumání těchto diplomacií stěžejní.

Vzhledem k povaze tématu předkládané diplomové práce budu čerpat zejména z odborných článků a publikací, které jsou k dostání online. Rovněž budu čerpat z oficiálních dokumentů a zpráv mezinárodních (nejen) zdravotnických organizací a z oficiálních dokumentů jednotlivých států. V prvotních kapitolách věnujících se metodologie a následně terminologického ukotvení diplomové práce jsem čerpal z odborných článků a monografií, které se věnují daným tématům. Informace ke třetí kapitole pojednávající o celkové pandemii Covid-19 byly čerpány zejména z oficiálních a relevantních stránek nejrůznějších organizací (Organizace spojených národů, Světová zdravotnická organizace apod.). V rámci zpracování kapitol věnující se čínské vakcínové a rouškové diplomacii a ruské vakcínové diplomacii byly nejvíce využívány odborné články autorů, kteří se těmito novými formami diplomacií začali zabírat. Pro lepší uchopení a porozumění ruské vakcínové diplomacie (a zejména celkového konceptu a distribuce vakcíny Sputnik V) jsem hojně čerpal z článků od autora Stronskiho (ROK). Co se čínské rouškové diplomacie týče, zde jsem nejvíce čerpal z publikací Kowalskiho (ROK), jelikož velice obsáhle a přesně vysvětluje tento fenomén (reakce v Evropě, aktivity a celkový průběh). Při zpracování kapitoly o čínské vakcínové diplomacii jsem nejvíce čerpal z článků od autorů Kobierecka a Kobierecki (ROK), kteří zdařile popisovali celý průběh a agendu této nové formy diplomacie. Při psaní diplomové práce jsem rovněž hojně čerpal z oficiálních čínských a ruských médií (například Tass) a z oficiálních vyjádření vlád těchto zemí, které poskytovaly tamější náhled na nové diplomacie a celkově na pandemickou situaci obecně.

První kapitola diplomové práce představuje jakýsi exkurz do měkké moci státu (soft power), mezi které řadíme i aktivity spadající pod veřejnou diplomacii. Dále nastíní počátek pandemie Covid-19 a představí základní milníky v jejím průběhu. Mnou zkoumané období stanovím na celý průběh pandemie, a sice od března 2020 do konce roku 2022. Zejména se budu soustředit na reakce a agendy mezinárodních organizací a

států, na které diplomová práce cílí, a sice na Čínu a Rusko. Představím přístupy těchto států a opatření, která zavedla v boji proti onemocnění Covid-19 a situaci, ve které se státy v průběhu let nacházely v souvislosti s pandemií. Stěžejní však stále bude implementace nových forem diplomacie v mezinárodním prostředí.

Druhá kapitola bude pojednávat o nové diplomacii, kterou v průběhu pandemie aktivně využívala jak Ruská federace, tak i ČLR, a sice o vakcínové diplomacii. Kapitola se bude soustředit na čínské vakcíny Sinopharm a SinoVac a na ruskou vakcínu Sputnik, konkrétně pak na jejich výrobu a distribuci do jiných zemích. Rovněž demonstřují dopad vakcínové diplomacie na mezinárodní vztahy a vazby.

Následující kapitola se bude rovněž soustředit na konkrétní formu diplomacie, a to na rouškovou diplomacii, která je typická pro Čínskou lidovou republiku. Čína prostřednictvím dodávek roušek a dalšího zdravotnického do zemí (nejen) Evropy materiálu chtěla vylepšit a posílit svou image odpovědnosti jakožto světové velmoci. Výrobu a následnou distribuci zdravotnického materiálu totiž Čína využívala k rehabilitaci ne příliš dobrých vztahů v určitých oblastech a k navázání nových sponzorských a ekonomických vazeb. Rovněž chtěla zajistit a upevnit stálou přítomnost pročínských frakcí v evropských státech. Kapitola rovněž zmíní i postoj českých, čínských či jiných médií k této nové formě diplomacie a k jejím aktivitám.

Závěrečná kapitola pak poukáže na stěžejní aktivity rouškové a vakcínové diplomacie, které využívala ČLR a Rusko v období pandemie (od roku 2020 do roku 2022), rovněž odhalí největší milníky těchto diplomacií a poukáže na hlavní cíle a motivace těchto zemí při plnění agend rouškové a vakcínové diplomacie.

1 Metodologické ukotvení diplomové práce

Předkládaná diplomové práce představuje analyticko-deskriptivní text, který se soustředí na dvě nové formy diplomacií, a sice na vakcínovou a rouškovou. Diplomová práce zmapuje základní aktivity a stěžejní milníky spojené s těmito druhy diplomacií, které ve svůj prospěch nejčastěji a nejvíce využívaly dva státy – Ruská federace a Čínská lidová republika. Práce se rovněž zaměřuje na základní cíle, mechanismy a výstupy, které tyto nové formy diplomacií představovaly. Taktéž se ve své práci zaměřím na důvody a motivace Čínské lidové republiky a Ruska, které stály za aktivitami spojenými s novými formami diplomacie.

Vzhledem k tomu, že se bude jednat o analýzu diplomacií, které souvisí s poměrně novým fenoménem, a sice pandemií Covid-19, budu nejvíce čerpat ze sekundárních zdrojů, které představují novinové články, práce odborníků, akademiků a profesorů, jež se o tato témata začala s postupným šířením pandemie zaobírat. Pro vysvětlení základních a stěžejních pojmů, které budou v práci využívány nejvíce, pak bude použita literatura z primárních zdrojů – odborné články a knihy, oficiální stránky organizací, jež se podílely na mapování a řešení nově se objevené pandemie Covid-19, oficiální stránky ministerstev zdravotnictví, oficiálních reportů a výstupů odborných výzkumů aj. Nově vzniklé formy diplomacie představovaly nový fenomén, kterému se začalo věnovat mnoho odborníků. I právě díky tomuto faktu vzniklo velké množství nejrůznějších odborných článků, které jsem v rámci své diplomové práce využil. Zprvu jsem pro uchopení celkové pandemie Covid-19 využíval zejména oficiální stránky nejrůznějších organizací (Organizace spojených národů, Světová zdravotnická organizace apod.). Pro lepší popis a celkové uchopení fenoménu ruské vakcínové diplomacie (a zejména celkového konceptu a distribuce vakcíny Sputnik V) jsem hojně čerpal z článků od autora Stronskiho (ROK). Čínské rouškové diplomacii se hojně věnoval i autor Kowalski (ROK), jehož zdroje mi byly při psaní práce velice nápomocné, jelikož autor obsírně vysvětluje tento fenomén (reakce v Evropě, aktivity a celkový průběh, postoj čínské vlády apod.). Při zpracování kapitoly o čínské vakcínové diplomacie jsem nejvíce čerpal z publikací od autorů Kobierecka a Kobierecki (ROK), kteří obsáhle popisovali celý průběh a agendu této nové formy diplomacie. Pro lepší kontext celé situace jak v jednotlivých zemích, tak i ve světě jsem taktéž často čerpal z oficiálních čínských a ruských médií (například Tass) a z

oficiálních vyjádření vlád těchto zemí, které poskytovaly tamější náhled na nové diplomacie a celkově na pandemickou situaci obecně.

Cílem diplomové práce je vysvětlit základní principy a aktivity spjaté s rouškovou a vakcínovou diplomacií, přičemž výzkumné období bude odpovídat období od vypuknutí pandemie (tj. od začátku roku 2020) do konce roku 2022. Diplomová práce bude rovněž popisovat základní cíle těchto zemí v rámci rouškové a vakcínové diplomacie (na které státy země nejvíce cílily a čeho se svými aktivitami snažily dosáhnout). V rámci analýzy se pro lepší strukturaci a orientaci práce budu soustředit na zodpovězení následujících výzkumných otázek:

1. Jaké byly cíle jednotlivých zemí při využívání nově implementovaných diplomacií?
2. Jaké aktivity byly v rámci agendy obou diplomacií využívány?
3. Jak byly nové formy diplomacie přijímány v mezinárodním prostředí?

Při zodpovězení těchto výzkumných otázek tak demonstřuji, v čem agenda rouškové či vakcínové diplomacie spočívala, jaký měla vliv na mezinárodní scénu, jak byla přijímána některými státy či organizacemi, a zda se podařilo naplnit její základní cíle.

2 Představení základních termínů

Vzhledem k velmi specifickému tématu diplomové práce je nejprve potřeba vymezit a vysvětlit několik základních pojmů, se kterými budu v průběhu celého textu operovat.

2.1 Hard power X soft power

Pravděpodobně nejznámější definice moci jako takové pochází od Josepha Nye, který moc definuje jako schopnost aktéra A přimět aktéra tak, aby jednal v souladu s požadavky a přáními aktéra A (Nye 2004: 256; Raimzhanova 2015: 5–6). Nye poté rozděluje koncept moci na dvě kategorie, a sice na moc měkkou (*soft power*) a moc tvrdou (*hard power*) (Nye 2004: 256–257).

Tvrdá moc (*hard power*) dle Nye představuje nejstarší formu moci, která vzešla z anarchického systému, kde se státy nemají žádnou vedoucí autoritu, tudíž se musí soustředit na své vlastní přežití a poražení ostatních aktérů (ibidem). Tvrdá moc se tradičně spojuje s dosažením úspěchu a cílů prostřednictvím nátlaku, výhrůzek, či se i historicky pojila s velikostní území, nerostným bohatstvím, kterým daná země disponovala či velikostí populace. Tvrdou moc můžeme rovněž spojit s ekonomickými a vojenskými kapacitami daného státu. Rovněž se pojí například s ekonomickými sankcemi, jako jsou například chytré sankce (cílí na konkrétní osoby a snaží se co nejméně zasáhnout civilní obyvatelstvo – zmrazení zahraničních aktiv vysokých představitelů, zákaz vycestování apod.), bojkoty, embarga apod.

Oproti tomu měkká moc (*soft power*) představuje v logické návaznosti přesný opak. Při využití měkké moci se aktéři snaží opomíjet tradiční vojenské použití síly, násilí či nátlak, ale spíše se soustředí na aktivity spjaté s atraktivitou, se spoluprací mezi organizacemi, politickými hodnotami a vyjednáváním (ibidem). Soft power je rovněž často spojována s tzv. *nation branding*, kdy státy využívají firemní marketingové koncepty a nejrůznější techniky, které posilují jejich image v mezinárodním měřítku a snaží se tak přilákat zahraniční turisty, posílit svou reputaci či navodit možné ekonomické a jiné spolupráce s ostatními zeměmi (Ishac 2018).

2.2 Diplomacie

Princip diplomacie spočívá ve vyjednávání, vedení dialogů a ovlivňování rozhodnutí a celkového chování ostatních vlád, přičemž jsou opomíjeny principy války

či otevřeného násilí (Ishac 2018). Jedná se o jeden z hlavních nástrojů zahraniční politiky každého státu, který je veden politickými představiteli, kterým přímo radí diplomaté. Diplomacie odráží celkové cíle, strategie a agendu zahraniční politiky daného státu, přičemž kromě využití již zmiňovaného vyjednávání a dialogu je možné i využití donucovacích nástrojů, avšak bez použití násilí. Jedná se tak například o hrozbu represivními opatřeními, ekonomickými sankcemi apod. (Marks–Freeman 2022). Diplomacie i zahraniční politika pak rovněž navazuje na zájmy státu, které jsou nejčastěji odvozeny z geografické polohy státu, historického základu, ekonomických kapacit či z distribuce moci v mezinárodním měřítku (ibidem). Diplomacie jako taková posiluje danou zemi, region či (mezi)národní organizaci prostřednictvím prosazování jejich zájmů.

Diplomacii jako takovou poté můžeme rozdělit dle toho, jakým způsobem je vedena či podle toho, jakými tematickými oblastmi se zabývá. Nejjednodušším rozdělením dle způsobu vedení je rozdělení na bilaterální a multilaterální (Ishac 2018). Bilaterální diplomacie se soustředí na vztah mezi dvěma aktéry (státy, regiony, organizace aj.), kdežto multilaterální diplomacie zahrnuje více aktérů.

Rozdělení dle oblastí, kterými se diplomacie zabývá, je četnější. Může se jednat například o digitální diplomacii, rozvojovou diplomacii, klimatickou diplomacii, energetickou diplomacii aj. Stěžejními oblastmi diplomacie jsou následující:

2.2.1 Ekonomická diplomacie

Jednou z nejznámějších a nejvíce používaných forem diplomacie v mezinárodních vztazích je bezesporu ekonomická diplomacie. Ekonomická diplomacie, jak již samotný název napovídá, využívá širokou škálu ekonomických nástrojů k prosazení politických, strategických, ale samozřejmě i ekonomických cílů a ekonomické bezpečnosti dané země. Aktivity ekonomické diplomacie většinou souvisí s výrobou či implementací zboží, služeb či pracovních příležitostí a jejich následnou distribucí či výměnou (Ministerstvo zahraničních věcí 2018). K naplnění těchto cílů kromě ekonomických nástrojů využívá rovněž i tradiční mechanismy diplomacie (reprezentace, vyjednávání, lobby, vyjednávání...). Tyto aktivity pak přirozeně vedou k podpoře hospodářského růstu dané země a navazování nových a výhodných ekonomických styků na mezinárodní scéně (ibidem).

Ekonomická diplomacie nejčastěji využívá rozsáhlou škálu negativních či pozitivních ekonomických sankcí. Mezi negativní ekonomické sankce můžeme zařadit

embarga, bojkoty, zmrazení zahraničních aktiv aj. Embargo představuje omezení či úplný zákaz vývozu produktu do určitého státu, který má být touto sankcí postižen (ibidem). Bojkot funguje na opačném principu, a sice se jedná o omezení či zákaz nákupu/odběru určitého produktu od státu, pro který je tento produkt z ekonomického hlediska nepostradatelný. Zmrazení zahraničních aktiv (pokud se jedná o zmrazení aktiv vrcholných představitelů sankcionovaného státu) pak souvisí s tzv. chytrými sankcemi, jelikož necílí na civilní obyvatelstvo, nýbrž na konkrétní osoby. Negativní (donucovací) nástroje ekonomické diplomacie mimo prosazování zájmů jednotlivých států slouží například i k boji proti terorismu, boji pro zamezení obchodu s drogami, slouží jako nástroj k zabránění šíření zbraní hromadného ničení aj. (Masters 2019). Naopak mezi pozitivní ekonomické sankce můžeme zařadit finanční či jinou formu podpory prostřednictvím humanitární pomoci apod.

2.2.2 Kulturní diplomacie

Kulturní diplomacie je rovněž velice hojně využívanou formou diplomacie, kterou do své zahraniční politiky zahrnuje drtivá většina států. Jedná se o další způsob, kterým se státy snaží pozitivně ovlivnit zahraniční publikum, zvýšit povědomí o dané zemi, vyzdvihnout a propagovat její kulturu, tradice, jazyk a zvyky a připoutat pozornost zahraničních investorů (Tomalová 2008: 25). Mnoho těchto aktivit souvisí s budováním a zajištěním chodu kulturních center, jež přímo zajišťují nebo podporují výměnu akademiků, umělců či jiných osobností kulturního života. Další aktivity spočívají v podpoře školních institucí daného státu v zahraničním prostředí, zahraniční vysílání studentů či akademiků, podpoře překladu a propagaci daného jazyka, akademické výměně, podpoře krajanských spolků, pořádání kulturních festivalů aj. (ibidem 26–28).

Obecně bychom mohli kulturní diplomacii popsat jako aktivity, které mají vést k výměně myšlenek, určitých hodnot, tradic, zvyků a dalších aspektů, které souvisejí s kulturou či národní identitou (ICD nedatováno). Kulturní diplomacie má vést k posílení vztahů mezi státy, národy, regiony či jednotlivými institucemi, k posílení sociokulturní spolupráce a má podporovat národní zájmy. Lze ji praktikovat jak na půdě veřejného či soukromého sektoru, tak i v rámci občanské společnosti (ibidem).

2.2.3 Sportovní diplomacie

Sportovní diplomacie je poměrně novým fenoménem, který se však svou podstatou vrací do historie (vzhledem například k olympijským hrám). Poukazuje na fakt,

že sport (stejně tak jako kultura v případě kulturní diplomacie) sblíží nejen obyvatele, ale i celé národy, státy a mezinárodní prostředí (Thibodeau 2020). Soustředí se opět na zvýšení vlivu, ekonomický rozvoj, politické vztahy a komunikaci mezi státy prostřednictvím sportovních utkání a soutěží na mezinárodní úrovni. Prostřednictvím sportovní diplomacie mohou političtí představitelé a mezinárodní organizace či agentury posilovat vazby mezi lidmi a často mohou vést k řešení problémů, s nimiž se v rámci mezinárodního prostředí potýkáme – jmenovitě chudoba, rovnost pohlaví, změna klimatu aj. (ibidem).

3 Pandemie Covid-19

Pandemie Covid-19, také známá jako pandemie koronaviru, je stále probíhající celosvětová pandemie koronavirové nemoci 2019 (Covid-19) způsobená koronavirem těžkého akutního respiračního syndromu (SARS-CoV-2). Tento nový virus byl poprvé identifikován v ohnisku nákazy v čínském městě Wu-chan v prosinci roku 2019. Veškeré snahy o co nejrychlejší potlačení viru zde selhaly, což umožnilo jeho následné rozšíření do dalších asijských oblastí a dále pak do celého světa. Světová zdravotnická organizace (WHO) označila 30. ledna 2020 ohnisko nákazy za ohrožení zdraví mezinárodního významu a krátce na to, 11. března 2020 za pandemii. K 10. březnu 2023 způsobila pandemie více než 676 milionů případů a 6,88 milionu potvrzených úmrtí, čímž se stala jednou z nejsmrtelnějších v historii (Center for Systems Science and Engineering 2023).

3.1 Počátky pandemie, prvotní reakce

Covid-19 se nenápadně objevil ve Wu-chanu v čínské provincii Chu-pej. První případy se objevily začátkem prosince roku 2019 (Cohen – Normile 2020: 234–235). Místní zdravotnické orgány však Covid-19 zpočátku přesně neidentifikovaly. Trvalo více než měsíc, než se pandemie rozšířila po celé Číně. Dne 20. ledna 2020 začala čínská vláda označovat Covid-19 jako infekční onemocnění „třídy B“ a zavedla „první stupeň“ reakce na mimořádné události v oblasti veřejného zdraví (ibidem: 235–236). Čínská vláda přijala na jedné straně tvrdá a zcela nemedicínská opatření jako například uzavírání měst, rušení letů a provozu silniční a železniční dopravy, uzavření veřejných míst, omezení vycházení obyvatel na veřejnost, povinnost občanů nosit roušky a dalších přísných opatření (ibidem). Na druhé straně čínská vláda využila velké množství zdravotnických prostředků, zřídila kliniky pro léčbu horečky, speciální izolační oddělení, nemocnice pro těžce nemocné a dočasné azylové nemocnice (ibidem). Na léčbě osob s diagnostikovaným virem se podílely miliony zdravotníků. Zvládnout pandemii nebylo snadné a počet obětí byl vysoký. Navíc zemřelo i více než deset členů zdravotnického personálu, což spustilo varovný poplach po celém světě (Peng – Lu 2020: 915–930).

Světová zdravotnická organizace byla v pravidelném kontaktu s čínskými, korejskými, japonskými a pochopitelně i dalšími asijskými autoritami. Tyto tři země si však vyměnily informace s WHO v rámci Mezinárodních zdravotnických předpisů. WHO rovněž informovala ostatní země o situaci a poskytovala jim podporu podle jejich požadavků (World Health Organization 2020). Dne 2. ledna 2020 byl na všech třech

úrovních aktivován systém řízení mimořádných událostí. WHO (národní kancelář, regionální kancelář a ústředí) vypracovala definice případů pro pozorování lidské infekci viru 2019-nCoV a následně jí pravidelně aktualizovala podle nově dostupných informací (ibidem). Vypracovala prozatímní pokyny pro laboratorní diagnostiku, klinický management, infekci, léčbu, prevenci a kontrolu ve zdravotnických zařízeních, domácí péči o pacienty s lehkým průběhem onemocnění, rizikovou léčbu a prevenci přenosu infekce. Dále připravila balíček komodit nezbytných pro identifikaci a následnou léčbu pacientů, u kterých se potvrdila infekce. Poskytla doporučení ke snížení rizika přenosu nákazy ze zvířat na člověka (ibidem). Aktualizovala doporučení pro cestování do zahraničí v souvislosti s výskytem ohniska nákazy pneumonie způsobené novým koronavirem v Číně. Následně spustila plán pro výzkum a vývoj s cílem urychlit diagnostiku, vývoj vakcíny a terapii a vydala prozatímní pokyny pro jednotlivé země, které byly pravidelně aktualizovány s ohledem na situaci (ibidem).

Čínské orgány poměrně rychle reagovaly na pokyny WHO a začaly aktivně vyhledávat a mapovat veškeré případy nákazy ve všech čínských provinciích. Od 14. ledna začaly instalovat infračervené teploměry na všech letištích, vlakových nádražích, dálkových autobusových nádražích a trajektových terminálech. Čínské úřady rozšířily pátrání po dalších případech nákazy ve městě Wu-chan ale i mimo něj (ibidem). Aktivně ale i retroaktivně vyhledávaly případy nákazy ve všech zdravotnických zařízeních ve městě Wu-chan. Dne 1. ledna byl velkoobchodní trh s mořskými plody Huanan ve městě Wu-chan, tedy ohnisko nákazy, uzavřen z důvodu sanitace a dezinfekce prostředí, inspekce trhu se následně rozšířila i na další trhy. Čína se následně velice aktivně snažila posilovat vzdělávání veřejnosti v oblasti prevence nemocí a hygieny životního prostředí na veřejných prostranstvích po celém městě, zejména na farmářských trzích. Toto vzdělávání se ale velice rychle rozšířilo na celou zemi (ibidem).

Rozšíření viru do Ruska bylo potvrzeno 31. ledna 2020, kdy byli na virus pozitivně testováni dva čínští občané v Ĥumeni (Sibiř) a Čitě (ruský Dálný východ), oba případy byly však zvládnuty (Sofiychuk 2020). Mezi včasné preventivní opatření patřilo například omezení rusko-čínské hranice a rozsáhlé testování. Nákaza se do Ruska opětovně rozšířila z Itálie, což vedlo k dalším opatřením, jako bylo rušení akcí, zavírání škol, divadel a muzeí, jakož i uzavření hranic a vyhlášení zákazu práce, který po dvou prodlouženích trval až do 11. května. Do konce března roku 2020 vyhlásila většina federálních subjektů Ruska včetně Moskvy lockdown. Veškeré snahy ruských úřadů

zabránit dalšímu šíření infekce byly neúspěšné, do 17. dubna už byly potvrzeny případy ve všech federálních subjektech. Na začátku září 2020 počet případů COVID-19 v Rusku přesáhl milion, na začátku září 2021 už to bylo ale deset milionů, z toho ke konci roku 2021 přes tři sta tisíc skončilo smrtí (Our World in Data 2023).

3.1.1 Postoj OSN, WHO a dalších mezinárodních organizací

Reakce Organizace spojených národů

Reakci Organizace spojených národů na pandemii Covid-19 vedl její generální tajemník a lze ji rozdělit na formální rezoluce Valného shromáždění a Rady bezpečnosti (RB OSN) a na operace prostřednictvím specializovaných agentur, v počátečních fázích především Světové zdravotnické organizace, která však s rostoucím humanitárním dopadem zapojila více humanitárně zaměřených agentur, a poté ekonomických organizací, jako je Konference OSN o obchodu a rozvoji, Mezinárodní organizace práce a Světová banka, když se zhoršily socioekonomické důsledky pandemie (United Nations 2020c).

V červnu 2020 generální tajemník zahájil „Komplexní reakci OSN na Covid-19“. OSN rovněž zahájila globální iniciativu v oblasti vakcín a očkování. Vzhledem k drtivým dopadům na celosvětovou ekonomiku je pochopitelné, že financování bylo velkým problémem obecně, zejména co se týče financování probíhajících operací (ibidem). Rada bezpečnosti OSN byla kritizována za pomalou koordinovanou reakci, zejména v otázkách celosvětového příměří, které má za cíl zajistit přístup humanitární pomoci k nejzranitelnějším lidem na světě v konfliktních oblastech (ibidem).

Komplexní reakcí OSN na Covid-19 je politický dokument vydaný generálním tajemníkem OSN 25. července 2020, jehož plánem bylo koordinovat systém OSN s cílem „zachraňovat životy, chránit společnosti a lépe se zotavovat“ (United Nations 2020B). Politický dokument stanovil, co bylo třeba udělat, aby byla zajištěna globální reakce, „která nikoho nenechá pozadu“, snížena celosvětová zranitelnost vůči potenciálním budoucím pandemiím, vybudována odolnost vůči budoucím šokům, a to zejména vůči změnám klimatu, a měla řešit „závažné a systémové nerovnosti, která pandemie odhalila“ (ibidem). Dokument cílil na tři hlavní operační přístupy, a to na zajištění rozsáhlé koordinované a komplexní reakce v oblasti zdraví, přijetí politik k řešení nepříznivých dopadů na lidská práva, humanitární a socioekonomické dopady, a vytvoření procesu obnovy, který měl „vybudovat zpět lépe“ (*build back better*) (ibidem).

V rámci reakce OSN se generální tajemník OSN António Guterres významně podílel na zajištění zachování běžného provozu OSN, na zahájení akcí a na výzvách jménem systému OSN, včetně výzvy k uzavření prvního globálního příměří a k poskytnutí finančních prostředků v řádu miliard dolarů (ibidem). Obhajoval taktéž reakci WHO na krizi a bojoval proti dezinformacím, kterých se okolo Covidu-19 objevovala spousta. S tím, jak se reakce OSN systematizovala, vydával politické a statistické přehledy podle témat, obyvatel a regionů, a snažil se tak pomoci vládám s řešením důsledků pandemie (ibidem).

Valné shromáždění přijalo dvě rezoluce, které se přímo týkají pandemie koronaviru. První z nich, ze dne 2. dubna 2020 (A/RES/74/270), s názvem „Globální solidarita v boji proti koronavirovému onemocnění 2019 (Covid-19)“, potvrzovalo závazek Valného shromáždění k mezinárodní spolupráci a multilateralismu a vyjadřovalo „silnou podporu ústřední roli systému OSN“ (ibidem). Kromě toho zdůrazňuje, že během pandemie je třeba respektovat lidská práva, vyjadřuje soustrast rodinám postižených, děkuje zdravotnickému personálu a nabízí mu podporu, vyzývá k intenzivnější mezinárodní spolupráci s cílem omezit, zmírnit a porazit pandemii, a to i prostřednictvím WHO, obnovuje svůj závazek pomoci nejzranitelnějším a vyzývá systém OSN v čele se svým generálním tajemníkem, aby spolupracoval se všemi příslušnými aktéry s cílem zmobilizovat koordinovanou globální reakci na pandemii a její nepříznivý sociální, hospodářský a finanční dopad na všechny společnosti (The Economic Times 2020).

Druhá rezoluce přijatá 20. dubna 2020 (A/RES/74/274) o „mezinárodní spolupráci k zajištění globálního přístupu k lékům, vakcínám a zdravotnickému vybavení s cílem čelit Covid-19“ vyzývala k mezinárodní spolupráci na spravedlivém globálním přístupu k lékařskému vybavení, léčbě a vakcínám (United Nations General Assembly 2020b).

Předseda Valného shromáždění Tijani Muhammad-Bande 2. července 2020 vyzval členské státy OSN, aby lidská práva postavily do centra své průběžné reakce na Covid-19 a zajistily, aby se každý mohl těšit „spravedlnosti a míru“ (United Nations 2020b). Dne 11. září byly dále přijaty další dvě rezoluce (A/RES/74/306) „Komplexní a koordinovaná reakce na pandemii Covid-19“ a (A/RES/74/307) „Jednotná reakce na globální zdravotní hrozby: boj proti Covid-19“, v nichž shromáždění vyzvalo k intenzivnější mezinárodní spolupráci a mnohostrannému úsilí při řešení ohnisek nákazy, mimo jiné prostřednictvím včasných, přesných a transparentních informací, výměny

epidemiologických a klinických údajů a sdílení materiálů nezbytných pro výzkum a vývoj (United Nations General Assembly 2020a).

Reakce Světové zdravotnické organizace

Světová zdravotnická organizace je vedoucí organizací zapojenou do globální koordinace zmírňování následků pandemie Covid-19 v rámci širší reakce OSN na tuto pandemii. Dne 5. ledna informovala svět o „zápalu plic neznámé příčiny” v Číně a následně zahájila vyšetřování tohoto onemocnění. Dne 20. ledna WHO potvrdila přenos onemocnění z člověka na člověka. Dne 30. ledna vyhlásila WHO ohnisko nákazy za mimořádné ohrožení veřejného zdraví mezinárodního významu a varovala všechny země. Dne 11. března WHO uvedla, že se jedná o pandemii. Do 5. října téhož roku WHO odhadovala, že novým virem byla nakažena více než desetina globální populace (World Health Organization 2021b).

WHO stále byla vedoucí několika iniciativ, jednou z nich byl například Fond solidarity pro reakci na pandemii Covid-19, který si kladl za cíl shromáždění finančních prostředků na reakci na pandemii, dále stála v čele pracovní skupiny OSN pro zásobovací řetězec Covid-19. Později také vedla solidární studii pro zkoumání možností léčby této nemoci. Cílem programu COVAX, který společně vedly WHO, Gavi a Koalice pro inovace v oblasti připravenosti na epidemie (CEPI), bylo urychlit vývoj a výrobu vakcín Covid-19 ve snaze zajistit spravedlivý a rovný přístup pro všechny světové země (World Health Organization nedatováno). WHO v počátečních fázích epidemie vyžadoval jakési diplomatické vyvažování mezi členskými státy, a to zejména mezi Spojenými státy a Čínou (Borger 2020). 27. srpna 2020 oznámil generální ředitel WHO Tedros Adhanom Ghebreyesus, že bude zřízen nezávislý výbor odborníků, který měl za úkol prověřit různé aspekty mezinárodní smlouvy, která upravovala připravenost a reakci na neočekávané zdravotní události (United Nations 2020a). V lednu roku 2021 přijela do Číny mezinárodní mise pod vedením Světové zdravotnické organizace s cílem prošetřit původ pandemie Covid-19, a v následujícím měsíci vydala předběžné prohlášení (ibidem).

Mezinárodní smlouva o prevenci připravenosti a reakci na pandemii

Mezinárodní smlouva o prevenci a připravenosti a reakci na pandemii známá také jako Pandemická smlouva je navrhovaná mezinárodní dohoda o posílení prevence, připravenosti a reakce na pandemii. 194 členských států Světové zdravotnické organizace se v prosinci roku 2021 dohodlo na zahájení jednání o celosvětové pandemické smlouvě

s cílem na dokončení úplného znění dohody do konce května 2024 a jejímu následnému projednání na 77. Světovém zdravotnickém shromáždění (Nebhay 2021).

Odborníci totiž tvrdí, že pandemie Covid-19 „odhalila závažná omezení jak v Mezinárodních zdravotnických předpisech (MZP), tak v institucionálních kapacitách WHO” (Gostin – Halabi eds. 2021). Ve světě, kde pandemie rozpoutala globální devastaci, vyzvala celá řada států k vytvoření silnějšího mezinárodního rámce pro řešení budoucích pandemií (World Health Organization 2021a). V reakci na tyto výzvy bylo svoláno zvláštní zasedání Světového zdravotnického shromáždění, řídicího orgánu WHO, na kterém se členské státy WHO dohodly, že „zřídí (...) mezivládní vyjednávací orgán otevřený všem členským státům a přidruženým členům (dále jen INB), který by vypracoval a projednal úmluvu, dohodu nebo jiný mezinárodní nástroj WHO o prevenci pandemií, připravenosti a reakci na ně” (World Health Organization 2021c). První zasedání vyjednávacího orgánu bylo naplánováno na 1. března 2022 a jeho cíl byl „definovat a dohodnout jeho pracovní metody a harmonogram” (ibidem). Druhé zasedání se mělo konat nejpozději do začátku srpna 2022 a „mělo projednat pracovní návrh budoucí mezinárodní dohody” (ibidem). Tento návrh následně vyjednávací orgán předloží k posouzení Sedmdesátému sedmému světovému zdravotnickému shromáždění, které se bude konat v roce 2024 (ibidem).

3.1.2 Postoj Čínské lidové republiky

Stále probíhající pandemie koronavirového onemocnění, která se objevila v Číně, se rychle rozšířila po celém světě. Ukázalo se ale, že čínská vazba a přísná opatření k omezení šíření epidemie (v praxi) významně omezily její šíření. Toho bylo dosaženo použitím mimořádných kontrolních opatření v oblastech epidemie a integrací zdrojů z různých systémů, včetně podniků, společnosti, technologií, vzdělávání a dopravy v celé zemi. Od prvních známých případů zápalu plic neznámého původu, které byly identifikovány v čínském městě Wu-chan v prosinci 2019, se epidemie během několika měsíců rychle rozšířila po celé Číně a změnila se v závažnou národní krizi veřejného zdraví a pacienti se stejnými příznaky byli postupně zaznamenáváni i v dalších zemích (Wu – McGoogan 2020). Přestože byla Čína z počátku zemí s největším počtem případů, nárůst nových případů začal velice brzy značně klesat. Epicentrum epidemie, které bylo v původně v Číně se přeneslo do dalších zemí, jako Itálie, Spojené státy, Španělsko a Německo. WHO potvrdila, že „epicentrem pandemie se stala Evropa, kde bylo hlášeno stále více případů a úmrtí než ve zbytku světa” (World Health Organization 2021d).

Od vypuknutí epidemie těžkého respiračního syndromu (SARS) v roce 2003 čínská vláda formulovala a zvedla Předpisy o připravenosti na reakci a mimořádná ohrožení veřejného zdraví s cílem vytvořit rychlý a účinný mechanismus reakce na mimořádné události v souvislosti s epidemiemi a zlepšit svou schopnost reakce, aby se co nejvíce snížil stupeň mimořádné katastrofy (National Health Commission of the People's Republic of China 2014). V porovnání virem SARS má virus SARS-CoV-2 z epidemie Covid-19 ty vlastnosti, že je silněji infekční a má delší inkubační dobu. Kromě toho, jelikož k propuknutí pandemie Covid-19 došlo v době každoročních svátků čínského lunárního nového roku, se miliardy obyvatel vrátily do svého rodného města, aby oslavily nový rok se svými rodinami, jak je v čínské kultuře tradiční, což v krátké době značně zvýšilo mobilitu obyvatelstva a dopravní zácpy (Wu – McGoogan 2020). Město Wu-chan, epicentrum epidemie, je také hlavním přístupným uzlem čínského dopravního systému, který spojuje většinu regionů v Číně. Tyto nové změny a charakteristiky nepochybně kladly na vládu nové požadavky a výzvy, jak reagovat na pandemii Covid-19. Čínská vláda přijala závažná komplexní a celostátní opatření v boji proti šíření Covid-19 a na základě empirických důkazů dosáhla pozitivních výsledků (ibidem). Nyní rozeberu některé hlavní body, které byly přijaty jako reakce na epidemii.

Mimořádná kontrolní opatření ve epidemických oblastech

Jako epicentrum epidemie vyhlásila vláda 23. ledna 2020 nejprve ve městě Wu-chan oblast cestovní karantény a do 30. ledna byla karanténní rádius rozšířen na všechna ostatní města v provincii Hubei, zahrnující celkem 45 milionů obyvatel (Du – Wang 2020). Ve městě Wu-chan byla pozastavena veškerá veřejná doprava včetně autobusů, metra a trajektů a dočasně byly uzavřeny i rychlostní silnice, letiště a železniční stanice. Všechna velká shromáždění včetně novoročních oslav byla zrušena. Vzhledem k tomu, že asymptomatická inkubační doba viru Covid-19 může být až 14 dní, byl všem obyvatelům omezen pobyt venku v rámci samo-karantény, aby se zabránilo šíření viru. Všechna veřejná místa, jako jsou nákupní centra, školy, restaurace a kina byla uzavřena a pracovníci komunitních výborů jednotně rozmístili a vybrali všem obyvatelům potraviny, léky a zdravotnický materiál. Aby se zmírnily nedostatečné zdravotnické zdroje ve městě Wu-chan, byly jako centra pro pacienty s Covid-19 schváleny dvě pohotovostní specializované polní nemocnice, které poskytly přibližně 2400 lůžek (ibidem). Od 2. února se velké prostory, jako jsou stadiony a kongresová centra,

proměnily ve 14 mobilních kabinových nemocnic pro lékařské pozorování a léčbu podezřelých případů, pacientů s mírným průběhem a blízkých kontaktů. Kromě toho Čínská lidová osvobozenec armáda a další provinční zdravotnické systémy postupně vyslaly do města Wu-chan a provincie Hubei několik zdravotnických záchranných týmů čítajících více než 42 600 zdravotníků, kteří zajišťovali dostatek zdravotnických zdrojů v oblasti pandemie (ibidem).

Pandemie Covid-19 vážně narušila čínskou ekonomiku, mimo jiné omezení a restriktce v dopravě přerušily dodavatelský řetězec podniků a karanténa zaměstnanců dále zpomalila obchodní aktivity (McKibbin – Fernando 2020). Z těchto okolností čelilo mnoho podniků zejména těch malých a středních se slabou schopností odolávat rizikům obtížnému dilematu nedostatku finančních prostředků a zaměstnanců. Vláda vydala řadu cílených opatření na podporu přežití a rozvoje těchto podniků během pandemie. Náklady na financování podniků se snížily, což odráží skutečnost, že banky snížily práh pro poskytování úvěrů podnikům, zvýšily částky úvěrů a snížily úrokové sazby po dobu trvání epidemie. Podniky vážně postižené epidemií mohly také požádat o vícenásobné daňové úlevy a vláda rovněž zajistila zvláštní fondy na dotační podporu nejhůře postižených odvětví, jako je letectví a doprava (ibidem). Zaměstnanci podniků, kteří se vrátili do práce z jiných oblastí, rovněž obdrželi od vlády silnou podporu a byly jim poskytnuty dotace na pronájem letadel a autobusů. Mnoho podniků během pandemie také plnilo společenskou odpovědnost, tyto podniky věnovaly epidemickým oblastem značné finanční částky a zdravotnické vybavení, přičemž některé z nich jako například Čínská národní ropná korporace přeměnily výrobní linky na výrobu zdravotnických ochranných prostředků včetně ochrany úst a dýchacích cest (roušky, respirátory apod.), ochranných oděvů a ventilátorů. Jako největší světový výrobce a vývozce zdravotnických ochranných prostředků souvisela čínská ochranná opatření pro podniky, aby mohly opět vyrábět, s pokrokem v celosvětové prevenci infekcí a kontrolou epidemie (ibidem).

Komunitní kontrolní opatření

Komunitní kontrolní opatření se stala nejdůležitější součástí karantény obyvatel. Mnoho oblastí v pevninské Číně takzvané „uzavřené řízení sítě“ na komunitním základě. Bylo zavedeno opatření omezující pobyt venku, kdy pouze jeden obyvatel z každé domácnosti směl každé dva dny vyjít ven z komunity a cizímu personálu byl vstup do komunity přísně zakázán. V každé komunitě byl otevřen pouze jeden vstupní a výstupní

bod a byla zřízena kontrolní stanoviště, kde pracovníci komunity prováděli identifikaci a teplotní testy každého obyvatele, který do komunity vstupoval nebo z ní odcházel (Mozur – Zhong – Krolik 2020). Každý, kdo vyšel ven, musel nosit roušku či respirátor. Na podporu kontrolních opatření byly rovněž využity technologie velkých dat a komunikační technologie. WeChat a AliPay, dvě čínské a široce využívané mobilní aplikace, poskytly systém zdravotnických kódů, na kterém se museli všichni vycházející obyvatelé zaregistrovat a byl jim přidělen barevný QR kód, zobrazující zelenou, žlutou nebo červenou barvu, která označovala jejich zdravotní stav (ibidem). Obyvatelé byli povinni naskenovat QR kód při vstupu a odchodu z každého veřejného místa, proto byly také sledovány venkovní trasy potvrzených případů a bylo možné identifikovat i jejich blízké kontakty. Na jednu stranu bychom mohli polemizovat o tom, zda bylo porušeno soukromí a lidská práva, na druhou stranu tato opatření skutečně pomohla účinně a rychle identifikovat potvrzené případy a kontakty a kontrolovat šíření epidemie napříč celou Čínou (ibidem).

Epidemie také vážně zasáhla vzdělávací systém, proto čínské ministerstvo školství 27. ledna nařídilo všem univerzitám, základním, středním a mateřským školám přerušit a posunout dobu zahájení nového semestru. Aby školy redukovaly zpoždění v postupu vzdělávání v důsledku pandemie, využily internetové technologie k provádění inovativních výukových postupů založených na online výuce namísto prezenční, což přineslo zajímavou příležitost k rozvoji i online vzdělávacích platform. Mnohé univerzity také projevíly iniciativu při přebírání společenské odpovědnosti, bezplatně zpřístupnily vzdělávací platformy společnosti, sdílely kvalitní zdroje kurzů a těmito způsoby se dále snažily přispívat k prevenci a kontrole šíření nákazy (Wang – Cheng eds. 2020, s. 36).

3.1.3 Postoj Ruské federace

Ruská vláda zpočátku reagovala na Covid-19 v zemi preventivními opatřeními k omezení šíření viru, která zahrnovala zavedení karantén, provádění zátahů na potenciální nositele viru a používání technologie k rozpoznávání obličejů k zavedení karanténních opatření (Balmforth – Tétrault – Farber 2020). Mezi opatření k prevenci vypuknutí pandemie v Rusku patřil například zákaz vývozu lékařských roušek a respirátorů, namátkové kontroly v moskevském metru či rušení velkých školních akcí. Ruská vláda také přijala opatření, která bránila zahraničním občanům ze silně postižených oblastí

navštívit Rusko. Na pandemii reagovaly také místní samosprávy, které ve svých obcích zavedly vlastní preventivní opatření (ibidem).

Vnitrostátní opatření

Jak už jsem se zmiňoval výše, koncem ledna 2020 byly potvrzeny první dva případy v zemi, jeden v Ťumeni a druhý v Čitě. V obou případech se jednalo o čínské státní příslušníky (Sofijchuk 2020). Ruský úřad pro ochranu zdraví spotřebitelů proto doporučil turistům, aby se zdrželi návštěvy Wu-chanu a nevstupovali do čínských zoologických zahrad a na trhy se zvířaty a mořskými plody. Tato agentura rovněž uvedla, že začíná vývoj vakcíny proti viru, přičemž se opírala o doporučení WHO (Reuters 2020).

Z Wu-chanu, tedy z prvotního centra nákazy, bylo evakuováno celkem 144 Rusů, kteří byli následně umístěni na dva týdny do karantény v Ťumenské oblasti (Stolyarov – Golubkova 2020). Dne 24. března moskevský starosta Sergej Sobjanin na setkání s prezidentem Putinem uvedl, že „se vyvíjí vážná situace“ a že relativně nízký počet potvrzených případů může být způsoben nízkou úrovní testování, přičemž uvedl že „nakažených lidí je mnohem více“ a že počet lidí v Moskvě, u nichž je podezření na koronavirus, je asi 500 (Tass 2020). Následně byla řada míst a parků v Rusku, včetně Crocus Expo (jedno z největších a nejmodernějších výstavních areálů na světě), Výstavy úspěchů národního hospodářství, parku Patriot v Moskvě a Leneexpo v Petrohradě přeměněna na dočasné nemocnice (ibidem).

Testování

V druhé polovině ledna 2020 byly v Rusku vyvinuty první testovací systémy, které byly rozmístěny po laboratořích v celé zemi. V druhé polovině března mělo Rusko už čtyři testovací systémy a dokázaly provést více než 165 tisíc testů na virus (Tass 2020a). Dne 9. dubna Rusko překročilo hranici jednoho milionu testů a kromě laboratoří Rospotrebnadzoru (Federální služba pro dohled ve zdravotnictví) provádělo testování 200 státních zdravotnických laboratoří a 22 soukromých laboratoří (ibidem). Na konci dubna Rusko překročilo hranici tří milionů testů, Anna Popova, vedoucí Federální služby pro dohled ve zdravotnictví uvedla, že existuje 506 laboratoří a že 45 % testovaných nemá žádné příznaky, přičemž počet pacientů se zápallem plic se snížil z 25 % na 20 % a pouze 5 % pacientů má těžkou formu nemoci (Tass 2020b). Ve 40 % případů se jednalo o nákazu

od rodinných příslušníků. rychlost hlášení onemocnění se zlepšila ze šesti dnů na jeden den, kdy lidé zjistí příznaky (ibidem).

Cestovní a vstupní omezení

Místopředsedkyně vlády Tatjana Golikova 31. ledna uvedla, že Rusko omezilo vstup cizincům přilétajícím z Číny, s výjimkou letů na moskevské letiště Šeremetěvo (The Moscow Times 2022). Dne 20. února byl zakázán vstup čínským občanům, kteří chtěli cestovat do Ruska za účelem zaměstnání, soukromých, vzdělávacích a turistických účelů (ibidem). O osm dní později Rusko zakázalo vstup íránským občanům a uvedlo že od 1. března omezí také vstup občanů Jižní Koreje. Lety mezi Ruskem a Jižní Koreou byly až na pár výjimek pozastaveny. Na začátku března Rusko taktéž pozastavilo vlakovou dopravu z Moskvy do francouzského města Nice. Následně byly omezeny lety do a z Itálie, Německa, Francie a Španělska. Rusko taktéž přestalo vydávat turistická víza italským občanům a uzavřelo hranice pro italské občany a cizince, kteří přicházeli z Itálie (ibidem). V polovině března byly pro všechny cizince uzavřeny hranice s Norskem a Polskem. Ruské železnice oznámily, že zastaví osobní vlaky z Moskvy do Berlína a Paříže. Dále byly pozastaveny vlakové spoje z Ukrajiny, Moldavska a Lotyšska, jelikož tyto země už své hranice uzavřely (ibidem).

Od 16. března byly lety do a z Evropské unie, Norska a Švýcarska omezeny na pravidelné lety mezi hlavními městy (v případě Švýcarska Ženevou) a moskevským letištěm Šeremetěvo a na charterové lety (Meduza 2020b). Ministerstvo zahraniční věcí následně oznámilo, že ruské ambasády a konzuláty přestaly vydávat všechny typy víz, a to včetně elektronických, s výjimkou diplomatů, osob účastnících se pohřbů a tranzitních cestujících. 23. března Rusko omezilo leteckou dopravu z celého světa s výjimkou některých letů z Moskvy do hlavních měst a charterových letů určených k přepravě zahraničních občanů do jejich zemí a ruských občanů zpět do Ruska, dokud nebudou všichni evakuováni, o tři dny později už byly pozastaveny všechny pravidelné i charterové mezinárodní lety s výjimkou těch, které měly dopravit Rusy domů (Tass 2020c).

Další opatření

Dne 17. března ministerstvo kultury oznámilo uzavření všech kulturních institucí ve své působnosti, a to včetně muzeí, divadel, symfonií a cirkusů (Meduza 2020c). O den

později ministr školství Sergej Kravcov oznámil, že všechny ruské školy budou od 23. března do poloviny dubna uzavřeny, a na doporučení ministerstva školství a ministerstva vědy a vysokého školství doporučil regionům, aby přijaly distanční vzdělávání (ibidem).

Dne 24. března přijala ruská vláda celou řadu opatření, včetně pokynu regionálním úřadům, aby pozastavily činnost všech nočních klubů, kin, dětských zábavních center a zakázaly kouření vodních dýmek ve všech restauracích a kavárnách. Centrální banka také doporučila všem bankám, aby peníze před vydáním klientům nebo vložením do bankomatů uchovávaly alespoň 3-4 dny a omezily používání bankomatů pro recyklaci hotovosti (Central Bank of the Russian Federation 2020).

Dne 25. března prezident Putin v televizním projevu k národu oznámil, že ruské ústavní referendum v roce 2020 bude kvůli koronaviru odloženo, dodal že během následujícího týdne bude celostátní placená dovolená, a vyzval Rusy, aby zůstali doma (Druzhinin 2020). Dále také oznámil seznam opatření sociální ochrany, podpory malých a středních podniků a změn ve fiskální politice (ibidem). V návaznosti na Putinův projev k národu nařídil premiér Michail Mišutin, aby byly zrušeny všechny rezervace v penziencech nebo rekreačních zařízeních s platností do 1. června, doporučil regionálním úřadům uzavřít na stejné období sjezdovky v letoviscích, nařídil jim přerušit všechna veřejná stravovací zařízení (s výjimkou donáškových služeb) k přerušení činnosti do 5. dubna a doporučil občanům, aby se zdrželi cestování (The Russian Government 2020).

Dne 30. března, vyhlásila Moskva a Moskevská oblast lockdown, premiér Mišustin vyzval všechny regiony, aby následovaly jejich příkladu a zavedly podobná opatření. Oznámil také návrh zákona, který by zvýšil pokuty za porušení karanténních nařízení (Meduza 2020a). Následujícího dne byl proto Federálním shromážděním schválen zákon, který umožňuje výkonné vládě vyhlásit výjimečný stav samostatně. Dříve tak totiž mohla učinit pouze komise vedená ministrem pro mimořádné situace (ibidem).

Dne 1. dubna premiér Mišustin a ministr telekomunikačních spojů Maxut Šadajev oznámil vytvoření systému sledování porušování karantény na základě dat získaných od operátorů mobilních sítí. Porušovatelé dostávali textové zprávy s upozorněním, a pokud karanténu porušovali opakovaně, byla data zaslána policii (RIA Novosti 2020).

Zdravotnické a ochranné pomůcky

Rusko 4. března dočasně zakázalo vývoz lékařských roušek a respirátorů, rukavic obvazů a ochranných obleků (The Moscow Times 2022). Spolu s tímto dočasným zákazem se rozhodlo rapidně zvýšit výrobu těchto artiklů. Výroba plicních ventilátorů se zvýšila z 60-70 kusů měsíčně na více než 800 kusů v dubnu a 2 500 kusů v květnu (BBC 2020). Ochrany úst a dýchacích cest (roušky a respirátory) z 800 000 denně na 8,5 milionu v dubnu a ochranné obleky pro lékaře z 3 000 kusů denně na 100 000 tisíc denně do konce dubna a 150 000 denně do poloviny května. Nicméně ani toto navýšení nebylo stále dostatečné a ruské ministerstvo průmyslu a obchodu muselo stále tlačit na navýšování denní produkce (ibidem).

Dne 15. června 2020 organizace Human Rights Watch zdokumentovala, že zdravotničtí pracovníci v Rusku čelili výhrůzkám a represím ze strany zaměstnavatelů a orgánů činných v trestním řízení. Zdravotničtí pracovníci byli terčem útoků za to, že hovořili o nedostatku vhodných osobních ochranných prostředků (OOP) k bezpečnému ošetření podezřelých pacientů a k zábraně šíření Covid-19 (Human Rights Watch 2020).

Prověřování QR kódem

Dne 15. listopadu 2021 předložila ruská vláda v důsledku nárůstu počtu případů onemocnění Covid-19 Státní dumě několik návrhů zákonů, které měly donutit podniky, aby ověřovaly průkazy s QR kódem, které občané získaly za účelem prokázání očkování, před tím, než jim umožní vstup na hromadné veřejné akce, do restaurací, obchodů a kulturních institucí a také do vlaků nebo letadel (The Bell 2021).

4 Nové formy diplomacie během Covid-19

4.1 Čínská roušková diplomacie

Čína využívala rouškovou diplomacii několika způsoby, jednak ve formě nátlaku, tedy jako hard power, ale také k získávání srdcí a myslí, tedy ve formě soft power. Aby se Čína prezentovala jako laskavý národ, a také z obavy, aby její postavení ve světových záležitostech neutrpělo újmu kvůli nedokonalé reakci v počátečních fázích boje proti Covid-19, se Čína rozhodla poskytnout celé řadě zemí lékařskou pomoc, důležité zdravotnické vybavení a podělila se s nimi o své odborné znalosti v boji proti pandemii (Kobierecka – Kobierecki 2021: 953). Pochopitelně jí k této pomoci vedly i pragmatické důvody, oprávněně se obávala o svoji ekonomiku v důsledku domácího ale i globálního hospodářského kolapsu (ibidem). Čína také poskytla lékařskou pomoc a prodala ventilátory, vybavení pro jednotky intenzivní péče, roušky, rukavice, testovací soupravy a léky celé řadě evropských zemí. Vyslala zdravotnické odborníky a sdílela lékařské znalosti s Francií, Itálií a seskupení zemí střední a východní Evropy v rámci formátu „17 + 1“ (Verma 2020: 205). Čínská pomoc byla ve většině evropských zemích oceněna, a to i navzdory zprávám ze Spojeného království, Itálie, Španělska, Slovenska, České republiky a Nizozemska, že některé osobní ochranné prostředky a soupravy pro testování viru byly nekvalitní či dokonce nefunkční (ibidem: 206–207).

Jak již jsem ale zmiňoval výše, nejednalo se pouze o bezplatnou pomoc. Podle čínského ministerstva zahraničních věcí byla pomoc poskytována skrze čtyři kanály: 1) mezivládní pomoc, 2) spolupráce v oblasti zdravotnických technologií, 3) pomoc na nižší než národní úrovni poskytovaná místními vládami a 4) nevládní pomoc čínských společností a nevládních institucí (CGTN 2020). Mezi dary potřebného materiálu od čínských soukromých společností patřilo například zaslání obličejových masek společností Huawei do Španělska, Itálie a Nizozemska (Braw 2020), zaslání jednoho milionu ochranných masek nadací Alibaba do Itálie (Peel – Hancock 2020), darování 2000 obličejových masek společností ZTE městu L'Aquila ve střední Itálii, kde provozuje své vývojové centrum (Fallon 2020), a darování masek, ochranných oděvů, brýlí a rukavic Bank of China do Kanady (Jackson 2020). K 23. březnu 2020 darovaly čínské společnosti zdravotnický materiál dvaceti zemím, zatímco místní vlády darovaly zdravotnický materiál subnárodním subjektům v devatenácti zemích (Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China 2020).

Navzdory lékařské pomoci a asistenci a poskytování osobních ochranných pomůcek byly pokusy Číny změnit narativ Covid-19 v Evropě z velké části neúspěšné (Brattberg – Le Corre 2020). Itálie, která v roce 2019 podepsala s Čínou memorandum o porozumění týkající se účasti na iniciativě Nová hedvábná stezka, byla hlavním příjemcem OOP (osobní ochranné prostředky) z Číny. Evropská unie totiž odmítla žádost Itálie o pomoc v rámci mechanismu civilní ochrany, a ani ostatní země nepřišly Itálii na pomoc. Dále Německo, Francie a Česká republika uvalily zákaz vývozu OOP, což vedlo u velkého počtu Italů k pocitu poníženosti a podvodu (ibidem). V reakci na to poskytla Čína na bilaterální bázi Itálii třicet tun zdravotnického materiálu (Ghiretti 2020). Společnost Huawei nabídla, že v rámci boje proti COVID-19 propojí nejen Čínu s italskými nemocnicemi, ale také italské nemocnice mezi sebou pomocí cloud computingu (sdílení hardwarových i softwarových prostředků pomocí internetové sítě). Čínská roušková diplomacie tak v Itálii úspěšně změnila obraz Číny, na sociálních sítích v Itálii se objevovaly příběhy o Číně jako zachránci Itálie (ibidem). Italové byli za čínskou pomoc opravdu vděční, i když ne v takové míře, jak to líčila čínská média. Italové sice věděli, že je Čína spojovaná s původem COVID-19, ale také si velice dobře uvědomovali, že byla v boji s pandemií mnohonásobně efektivnější v porovnání s ní (ibidem).

Hlavní rysy čínské rouškové diplomacie

Zprvė, tento způsob diplomacie se vyznačoval velkým důrazem na dodávku kontextuálně důležitých zdrojů (např. lékařské pomoci, vybavení a zásob) jako prostředku k zajištění masového a elitního přijetí. Masové dodávání roušek a zásobování nemocnic a místních charitativních organizací mělo zásadní význam na zlepšení historicky špatné pověsti Číny v určitých oblastech (Vittachi 2020). Zatímco v Itálii rostlo napětí kvůli čínské iniciativě Nové hedvábné stezky, poskytnutím tolik potřebné podpory ze strany Číny, když se Evropská unie nedokázala kolektivně semknout kolem jedné ze svých největších ekonomik, bylo klíčové pro získání srdcí a myslí mnoha Italů (Ghiretti 2020). Poskytnutí finanční pomoci Čínou a zajištění relativně stabilních zdravotnických zásobovacích linek navíc ukázalo výhody centrálního vládního plánování. Západ sice takovéto akce ostře odmítal a nazýval je politickou manipulací, ale taktickým poskytováním instrumentální podpory si Čína dokázala získat přízeň mnoha skeptiků a zároveň zlepšila důvěryhodnost a přítomnost pročínských frakcí v evropských národních státech (Wong 2020).

Symboličtější je snad to, že Čína své kroky prezentovala jako synonymum ke snahám „čelit výzvam globálního vedení“ a „poskytnout úlevu svým sourozencům a přátelům“ (Center for Security Policy 2020), což ostře kontrastovalo se zpožděným, netečným byrokratismem Evropské unie a opakovanými přehmaty Spojených států, které znamenaly jejich izolacionismus (Wong 2020). Obecně platí, že sebereflexe Pekingu jako pragmatického a akčního protějška byla klíčová pro vytvoření obrazu Číny jako životaschopné alternativy ke zdánlivě méně výhodné Evropské unii (ibidem).

Čína dlouhodobě bere velice vážně zajištění domácí a lidové podpory mezi cílovými vstupními body v Evropě. Snaží se pronikat do dalších evropských regionů a otevírat tak dveře čínským investicím či rozšiřovat své vlastní ideologické a politické megaprojekty (Karásková – Marti 2020). Čínské snahy jsou například proměnit Evropu v prostředí, které by bylo příznivější jejich technologickým konglomerátům či vytvoření významné geopolitické „narázníkové zóny“ mezi transatlantickou aliancí a Ruskem. Aby však mohla tyto cíle uskutečnit, potřebovala by získat značnou podporu ze strany evropské občanské společnosti (ibidem).

Druhým rysem čínské rouškové diplomacie byl důraz na vytváření dlouhodobých vztahů a patronálních sítí. V rámci své „strategie vycházení“ (Go Out Strategy) se Čína stala terčem značné kritiky za její „diplomacii dluhové pasti“ (Debt Trap Diplomacy) (The Economist 2018). Kritici argumentovali tím, že Čína záměrně láká země do svých mezinárodních projektů a půjček na zdánlivě lukrativní krátkodobé výnosy, ale ve skutečnosti tyto státy chytá do pasti trvalých a suverenitu omezujících úvěrových ujednání. S tím však Čína nesouhlasí. Svými nabídkami mimořádné pomoci v kritických okamžicích, jako jsou přírodní katastrofy a krize veřejného zdraví, včetně pandemie COVID-19, získává Čína bezkonkurenční a významný přístup ke kritické infrastruktuře ve státech, které se Číně otevrou, a také příležitost podpořit pocity vděčnosti a vzájemnosti mezi byrokraty na střední úrovni (například starosty nebo vedoucími představiteli regionů) (Brautigam – Rithmire 2021). Pro Čínu je však daleko důležitější umožnění pravidelného a stálého dovozu čínských technologií a dodávek a aby čínští technokraté mohli účinně rozšiřovat tržní podíly nově vznikajících průmyslových odvětví, jako jsou biotechnologie a zdravotnické vybavení, a nepřímo tak navyšovat příjmy státních podniků nebo klíčové součásti své strategie Made in China 2025 (Institute for Security & Development Policy 2018).

Celá řada států, a hlavně těch západních, označovala čínskou rouškovou diplomacii za zákeřnou či dokonce problematickou, nicméně si na druhou stranu moc dobře uvědomovaly, že taková taktika je nedílnou součástí zahraniční politiky (Brautigam – Rithmire 2021). Když se podíváme do historie, v rámci Marshallova plánu z roku 1948 investovaly Spojené státy do západní Evropy více než patnáct miliard dolarů ve snaze zatlačit expanzi komunismu ze strany Sovětského svazu (National Archives nedatováno). Evropská unie hrála klíčovou roli při koordinaci mezinárodní reakce na epidemii eboly v roce 2014 (European Commission nedatováno). Singapur se snažil exportovat své odborné znalosti v oblasti zdravotnictví po vypuknutí epidemie SARS v roce 2003 (National Centre for Infectious Diseases nedatováno). Ať už jejich snahy a důvody byly jakékoliv, je jasné, že to nedělaly nezištně. S rostoucím rozsahem a komplexností globálních výzev je pravděpodobné, že se bude zvyšovat i počet katastrof, a to jak se země postaví k vedení ad hoc nadnárodních reaktivních režimů, či se jim naopak vyhnou, bude klíčovou zkouškou jejich diplomatické a zahraničněpolitické kompetence. Čínský režim se tedy od počátku vypuknutí pandemie ocitl pod těžkou palbou kritiky, pochopitelně zejména v liberálních západních médiích, ale také mezi mnoha nespokojenými hlasy uvnitř Číny, jedním z nepřehlédnutelných kritických rozměrů čínské rouškové diplomacie je totiž její moralizující podtext. Čínský režim má v rámci Evropy za cíl rehabilitovat svou image (Ni 2021). Tento plán se Čína snažila realizovat třemi způsoby. Zaprvé stupňovala kritiku na americkou neangažovanost a rezignaci na globální vedení a poskytování pomoci svým evropským protějškům. Zadruhé Peking zdůrazňoval čínskou ochotu přijít na pomoc. Zatřetí, Čína přetvořila přísná a nekompromisní domácí opatření přijatá při potlačování jako zájmy globálního společenství (ibidem).

Čínská roušková diplomacie a Česká republika

Vypuknutí pandemie v České republice přišlo v době zásadní změny její politiky vůči Číně. Od konce roku 2019 do roku 2020 se česko-čínské vztahy zhoršovaly kvůli otázkám týkajících se bezpečnostních rizik spoluprací se společností Huawei, Tchajwanu, nesplněným investičním slibům ze strany čínské strany a změnám na české politické scéně. Během vypuknutí epidemie v Evropě 10. března 2020 tehdejší premiér Andrej Babiš oznámil, že bude požadovat, aby Čína vyměnila svého velvyslance v Praze Čang Ťien-mina kvůli pokusům o vydírání českých úřadů v souvislosti s otázkou Tchaj-

wanu (Kowalski 2022: 55). Nicméně už o deset dní později, 20. března, Andrej Babiš spolu s velvyslancem Čang Ťien-minem a ministrem vnitra Janem Hamáčkem přivítali na pražském letišti první zdravotnický transport ochranných prostředků zakoupených z Číny. Z hlediska vnitropolitické funkce rouškové diplomacie bylo důležitější, jak o této události informoval čínský deník People's Daily pod titulkem „Pomoc přichází skutečně včas“, ve kterém se psalo, že první transport zdravotnického materiálu dorazil do Prahy už 18. března a premiér a členové jeho kabinetu na něj čekali „od půlnoci“. Dále článek ve prospěch Číny poznamenal, že o transpotech z Číny údajně informovala všechna hlavní česká média a sociální sítě byly plné projevů vděčnosti za podání pomocné ruky v nejkritičtějších okamžicích a zohledněny byly pochopitelně i čínské diaspory a čínské společnosti v České republice (Kowalski 2021: 213–215). Tento článek i další podobné články tohoto čínského deníku vždy vyzdvihovaly čínské aktivity a líčily je v co nejlepším světle.

Zvláště důležitou roli hrála poznámka, která se snažila vysvětlit důvody nedostatku zdravotnických ochranných pomůcek nejen v České republice, ale v celé střední a východní Evropě: „Stejně jako v mnoha zemích střední a východní Evropy, omezených dělbou práce v rámci EU, je však domácí výrobní kapacita zdravotnického materiálu v České republice omezená“ (ibidem). Tyto názory, které se šířily čínskými oficiálními médii, jen potvrzovaly perspektivu „bitvy narativů“, kterou jen o několik dní dříve vyhlásil šéf unijní diplomacie Josep Borell, jenž varoval, že Čínská lidová republika využije této krize k podkopání soudržnosti Evropské unie a důvěry v USA a také k šíření představy, že v kritické chvíli mohou evropské země počítat pouze s čínskou pomocí (The Diplomatic Service of the European Union 2020).

Ukázalo se, že účinky čínské rouškové diplomacie na Českou republiku a její obyvatelstvo byly značné. Podle průzkumu ústavu STEM se necelých 45 % českých respondentů domnívalo, že to byla právě Čína, kdo Česku během pandemie pomohl, zatímco pouhých 32 % bylo přesvědčeno o tom, že pomoc poskytla Evropská unie (Wirnitzer – Tvrdoň 2020). Pohled na Čínu byl nečekaně pozitivní, protože většina Čechů mylně vnímala komerční transfery zdravotnického materiálu z Číny jako bezplatnou pomoc, i když za ní ve skutečnosti Česká republika zaplatila miliardy korun (Hendrych 2020). Toto zkreslené vnímání lze do značné míry přičíst čínské propagandě a dezinformačním aktivitám, které byly umocněny faktem, že členové české vlády v čele s Andrejem Babišem přijeli oficiálně přivítat první dodávky roušek a respirátorů rovnou na

letišť (ibidem). Podle STEM se v konkrétním případě České republiky čínské snahy promítly do většího zmatení společnosti, neboť většina Čechů nedokázala ani odpovědět na otázku, zda koronavirus pochází z Číny nebo z Evropy (Palata 2020). Jak však STEM vysvětloval, zmatení souvislosti mohlo souviset nejen s dezinformačními snahami čínské vlády, ale také s celkovou dezorientací české veřejnosti ve vztahu k zahraničním záležitostem a její nedůvěrou k oficiálním informacím (ibidem).

Zhodnocení čínské rouškové diplomacie

Komunikační strategie zdůrazňující čínskou roli globálního dárce i dodavatele zdravotnického vybavení dosáhla smíšených výsledků a zdá se, že byla dokonce kontraproduktivní. Jean-Pierre Cabestan, napsal, že „roušková diplomacie se obrátila proti Pekingu, protože je příliš agresivní a rozporuplná, přičemž popírá vlastní odpovědnost za vznik pandemie. V době, kdy západní demokracie čelily zdravotní krizi, se v pekingském poselství mísila přílišná velkorysost s propagandou” (Dastakian 2020).

Čínská roušková diplomacie spojená s kritickým narativem o nezvládnutí pandemie evropskými demokraciemi navíc evropské státy a instituce krajně iritovala. Německá kancléřka Angela Merkelová považovala za nezbytné 18. března 2020 připomenout, že „Evropská unie poslala do Číny zdravotnické vybavení, když Čína požádala o pomoc. To, čeho jsme dnes svědky, je reciprocita” (Rinke 2020), a společně s Emmanuelem Macronem vyzvala Čínu k větší transparentnosti a varovali před naivním přístupem k řešení pandemie (ibidem).

Jak tedy zhodnotit euro-čínské vztahy? Přestože si Čína u některých evropských zemí hlavně na západním Balkánu vybuodovala image zásadní humanitární podpory (Vuksanovic 2020), zároveň kritizovala evropské zvládnutí pandemie, jako by se její diplomacie rozhodla hrát na politické rozpory a protiklady, a sváděla tak tvrdý boj o narativ kolem zdravotní krize. Šlo o druh propagandy, která měla přehlušit legitimní otázky o odpovědnosti a selhání čínského komunistického režimu při rozvoji epidemie a její mutaci v pandemii. Byl to však také bezprecedentní zásah do veřejné a politické sféry západních a evropských demokracií (Kahn – Prin 2020). Až do vypuknutí pandemie Covid-19 byl tento typ politiky zaměřený na navrhování specifické opozice a ovlivňování veřejné debaty výsadou Ruska. Pokud by se tato praxe dlouhodobě potvrdila, znamenalo by to zásadní zlom v čínsko-evropských vztazích. Proto byla v tomto bezprecedentním období snaha Evropské unie redefinovat svou obchodní politiku. S pandemií se totiž

evropská politika Pekingů vymanila ze své nejednoznačnosti, a stala se politikou rivalskou, dokonce nepřátelskou. Byla to totiž politika, jejíž cíl byl upřednostňovat jednostranné zisky, a nikoli politika vzájemně výhodných vztahů (ibidem).

4.2 Čínská vakcínová diplomacie

Vakcíny na covid-19 se poměrně rychle po vypuknutí pandemie staly novým nástrojem veřejné diplomacie, protože Čína, Indie, Rusko a zanedlouho i Spojené státy americké začaly soutěžit o vliv prostřednictvím darů nebo půjček svých domácích vakcín a uzavírání dohod o nákupu vakcín se zeměmi, které k vakcínám měly horší přístup. V diplomatickém závodě o vakcíny zpočátku výrazně vedla Čína, od března 2021 čínská vláda poskytla miliony bezplatných dávek vakcín 69 zemím a mnoho dalších komerčně vyvezla do dalších 28 zemí (Huang 2021). Čínská vakcínová diplomacie započala už v červenci 2020, kdy v Brazílii proběhla první čínská zkouška vakcíny mimo Čínu. Již v listopadu 2020 podepsaly čínské očkovací společnosti dohody s desítkami zemí, většinou s nižšími a středními příjmy, aby jim dodávaly vakcíny čínské výroby. Dne 21. prosince 2020 se Egypt stal jednou z prvních zemí, která přijala vakcíny od čínského státního výrobce vakcín Sinopharm (ibidem). Cílové destinace čínských vakcín jsou v souladu se snahami čínského režimu v oblasti veřejné diplomacie, včetně rozvojové pomoci a obchodních aktivit od poloviny 90. let 20. století, které se zaměřují na Asii, Afriku a Latinskou Ameriku, tedy oblasti které Spojené státy a Evropa někdy opomíjí či je záměrně izolují kvůli jejich represivním režimům (ibidem).

Po úspěšném zmírnění následků covid-19 na domácí půdě zahájila Čína počátkem dubna 2020 kampaň veřejné diplomacie, jejímž cílem bylo označit se za globálního lídra v oblasti zdraví (Lancaster – Rubin 2020) a vyslat do zámoří roušky, lékařské týmy a testovací soupravy. Vzkříšení termínu Hedvábná stezka zdraví, kterou Čína používá k propagaci svého vedoucího postavení v oblasti zdraví a k nápravě své mezinárodní image, je přirozeným pokračováním její rouškové diplomacie. Když se tedy čínská vláda pokusila proměnit svou zdravotní krizi v geopolitickou příležitost, její diplomacie vyvolala nejedno zdvižené obočí, jelikož se konkurenti Číny obávali, že „kam se Peking vydá s očkovaním, tam bude následovat jeho vliv” (Huang 2021). Jako nástroj soft power a budování národní značky vakcíny napomohly příznivému obrazu země a její oblíbenosti, jelikož „málokterá oblast diplomatické dobré vůle se spojuje s humanitární povahou mezinárodního občanství více než lékařská pomoc” (Bier – Arceneaux 2020). Vakcínová diplomacie je tedy atraktivním nástrojem k projekci měkké moci, kterou Nye

(2008: 94) popsal jako „schopnost působit na ostatní tak, aby dosáhli požadovaných výsledků spíše prostřednictvím přitažlivosti než donucení nebo platby”.

Vakcínovou diplomacii lze chápat v rámci širší koncepční kategorie lékařské diplomacie, což je termín, který v roce 1978 zavedl Peter Bourne, zvláštní asistent prezidenta pro zdravotnické otázky v Carterově administrativě. Bourne (1978: 121) tvrdil, že zdravotnictví a medicína mohou hrát důležitou roli „jako prostředek pro zlepšení mezinárodních vztahů”, neboť „...určité humanitární otázky, zejména zdravotní, mohou být základem pro navázání dialogu a překonání diplomatických bariér, protože překračuje tradiční a více nestálé a emocionální obavy” (ibidem). Během studené války spolupracovaly Spojené státy s Ruskem v boji proti dětské obrně. Kuba byla jedním z prvních států, které využily lékařskou diplomacii jako nástroj zahraniční politiky. Čína, která byla izolována a toužila po uplatňování měkké moci, vyslala lékařskou pomoc a své lékaře a zdravotní sestry k přírodním katastrofám, včetně zemětřesení v Chile v roce 1960 či k nedávné epidemii eboly v západní Africe (Bier – Arceneaux 2020).

V posledních letech se zdravotnická diplomacie rozrostla do etablované oblasti studia, která je častěji známá jako globální zdravotnická diplomacie, a to díky rostoucímu uvědomění, že stále větší množství zdravotních problémů a jejich široké politické, sociální a ekonomické důsledky nyní překračují hranice států a vyžadují opatření v oblasti globálních sil, které určují zdraví občanů (Kickbush – Silberschmidt – Buss 2007: 231–232). Jak uvádí Cooper (2003) „...v minulosti stačilo, aby se národ staral sám o sebe. Dnes už to neplatí”.

Čínský model veřejné diplomacie

Počátky současné čínské veřejné diplomacie lze vysledovat už v 50. letech 20. století. Číňané klasifikují veřejnou diplomacii na základě politického vedení. Za vlády Mao Ce-Tunga země uplatňovala občanskou diplomacii v reakci na mezinárodní izolaci a zaměřovala se na oficiální, polooficiální a civilní výměny (Li – Wong 2018: 36–29). Za politiky otevřených dveří se občanská diplomacie musela rozšířit nad rámec omezeného cíle vytvořit příznivý obraz uzavřené a autarkní země a zaměřit se na porozumění s ostatními zeměmi s cílem vytvořit stabilní prostředí pro čínské ekonomické reformy (D’Hooghe 2011: 21–25). Od roku 2020, za vlády Chu Ťin-tchaa a jeho nástupce Si Ťin-pchinga, věnuje Čína větší pozornost veřejné diplomacii, protože se snaží stále více vyzdvihovat svou roli na mezinárodní scéně. Pod Si Ťin-pchingovým vedením je cílem

veřejné diplomacie zprostředkovat mezinárodnímu společenství čínský sen zdůrazňováním čínských charakteristik a snahou o celosvětové porozumění a podporu. Důraz je kladen zejména na „vysvětlování Číny světu“ (*explaining China to the world*). Čínský sen je zároveň spojen s přáním lepšího života pro všechny národy v sousedních zemích Číny a potenciálními perspektivami regionálního rozvoje prostřednictvím myšlenky „společenství společné budoucnosti lidstva“ (*a community of shared future for mankind*) (Xinhauet 2013).

Čína má unikátní model veřejné diplomacie. V čínském jazyce neexistuje doslovný ekvivalent slova „veřejná“, místo toho se používá termín „veřejný“ pro označení „vládních záležitostí“ (Zhao 2019: 119). Ačkoliv byla čínská veřejná diplomacie od samého počátku ovlivněna americkými a evropskými teoriemi a modely, „čínský model“ veřejné diplomacie se vyvinul díky výrazným čínským charakteristikám, včetně důrazu na ideologické vedení, kulturní sebevědomí, kulturní a mezilidské výměny a poskytování veřejných statků mezinárodnímu společenství (ibidem). V čínské vakcínové diplomacii převažovala angažovanost státu v oblasti výroby, marketingu a distribuce vakcín na covid-19. V Srbsku, které bylo jedním z mnoha příjemců čínských dávek Sinopharm, vyslala Čína svého velvyslance na letiště na slavnostní ceremoniál oslavující příjezd vakcíny. Naproti tomu Spojené státy, Velká Británie a další evropské státy „raději přenechaly pozornost farmaceutickým společnostem a do značné míry jim umožnily rozhodovat o tom, kam vakcíny půjdou a v jakém množství“ (Safi 2021).

V rámci čínské soft power je rovněž kladen důraz na kulturní projekci, kterou urychlil Chu Ťin-tchao. Podle některých údajů vynakládala Čína na svou soft power více než deset miliard dolarů ročně, kdy se zaměřila na akademické výměny a propagaci jazyka a kultury (Krasnyak 2018). Nejvýznamnějším a zároveň i nejkontroverznějším kulturním vývozním artiklem jsou Konfuciovy instituty, Pekingu přidružená výuková a výzkumná centra sídlící na vysokých školách a univerzitách po celém světě a podporovaná síť kulturních agentur a velvyslanectví v zámoří (ibidem).

Implementace čínské vakcínové diplomacie

Po vypuknutí pandemie se roušková diplomacie stala celkem brzy zastaralou, protože již nebyl akutní nedostatek zdravotnických a ochranných prostředků. Místo toho mezinárodní agendu ovládla živá diskuse o vývoji očkování. Vakcínová diplomacie se stala další formou poskytování zahraniční pomoci i projekce mezinárodního vlivu států.

Vzhledem k tomu, že mnohé evropské státy a Spojené státy byly obviňovány z nákupu mnohem většího množství vakcín, než bylo potřeba, což vyústilo v nedostatek dávek v rozvojových zemích (Nebehay – Mason 2021), dostala Čína příležitost vyplnit toto vakuum poskytováním svých vlastních vakcín a pomoci tak rozvojovým zemím.

Jak jsem již zmiňoval, Čína byla na začátku roku 2021 hlavním výrobcem vakcín proti nemoci covid-19, do března Čína vyrobila téměř 170 milionů dávek (Lawler 2021). Čínská vakcínová diplomacie začala v červenci 2020, kdy čínská vláda poskytla první vakcíny k testování v Brazílii. Následně byly podepsány první dohody s vybranými partnerskými zeměmi, většinou s nízkými a středními příjmy. V prosinci 2020 byl Egypt jednou z prvních zemí, kterým byly darovány čínské vakcíny vyrobené společností Sinopharm (Lee 2021: 65–68). V červnu 2021 mluvčí čínského ministerstva zahraničí Wang Wenbin prohlásil, že Čína poskytla svým mezinárodním kooperačním partnerům již 350 milionů dávek, daroval vakcíny více než 80 rozvojovým zemím, které je akutně potřebovaly, a vyvezla dávky do více než 40 dalších zemí (Kobierecka 2022). Čína se nejprve zaměřila na řízení vakcínové diplomacie na státní úrovni, později se však rozhodla zapojit do poskytování pomoci prostřednictvím COVAX (mezinárodní partnerství vedené Koalicí pro inovace v oblasti připravenosti na epidemie, Gavi, Aliancí pro vakcíny a WHO). Wenbin zdůraznil, že čínské vakcíny pro COVAX by měly umožnit čínským vakcínám více přispět k celosvětové reakci. Zmínil se také o globální solidaritě a odpovědnosti za zajištění lepší dostupnosti vakcín pro rozvojové země (Embassy of the People's Republic of China in the Kingdom of Bahrain 2021). Stejný narativ odkazující na globální solidaritu a spolupráci v boji proti pandemii covid-19 bylo možné najít i v dalších oficiálních prohlášeních čínského ministerstva zahraničí. Z hlediska geografické distribuce bylo nejvíce vakcín dodáno do dalších asijských a tichomořských zemí. Z celkového počtu 32,55 milionu čínských vakcín, které byly darovány, se 23, 27 milionu vakcín dostalo právě do Asie a Tichomoří. Druhým regionem byla Afrika, která obdržela 7,16 milionu vakcín, zatímco do Evropy bylo vakcín darováno nejméně (Bridge 2022). Čína taktéž podepsala smlouvu s Islámskou rozvojovou bankou o pomoci jedenácti islámským africkým zemím při budování protiepidemických laboratoří veřejného zdraví (WHO 2022). Tato čísla nám mohou napovědět jaké regiony jsou pro Čínu klíčové a kam se tedy bude nadále upínat jejich zájem.

Vzhledem k výsledkům výzkumu Pew Research Center mezi červnem a srpnem 2020 mezi respondenty ze čtrnácti zemí můžeme konstatovat, že obecné vnímání Číny

během pandemie bylo negativní (Silver – Devlin – Huang 2020). Medián pro čtrnáct zemí ukázal, že 73 % respondentů má na Čínu negativní názor. Také hodnocení čínské reakce na propuknutí pandemie bylo negativní. Mediánový výsledek ukázal, že 61 % respondentů odpovědělo, že Čína odvedla špatnou práci při zvládnutí pandemie covid-19 (ibidem). Zvládnutím procesu mezinárodní komunikace mohla čínská vláda tyto negativní názory prostřednictvím vakcínové diplomacie změnit. Lee (2021: 67–69) tuto situaci označil jako geopolitickou příležitost pro Čínu, a to hlavně v otázce čínsko-amerických vztahů, jelikož Spojené státy se za vlády Donalda Trumpa do vakcínové diplomacie výrazněji nezapojily, a ponechaly tak čínské vládě volný prostor (ibidem).

Čína jako zastávce mezinárodní spolupráce a solidarity

Čína se zapojuje do mezinárodní spolupráce na mnoha různých úrovních, jejichž prostřednictvím se snaží vytvářet příznivé prostředí pro rozvoj a podporu své regionální a globální agendy. Čína k tomuto účelu využívá mnoho globálních a regionálních platform a fór, mezi nimi například ASEAN, OSN, Šanghajskou organizaci pro spolupráci či iniciativa Nová hedvábná stezka (*One Belt One Road*). Čína se rovněž soustředí na rozvoj bilaterálních vztahů prostřednictvím spolupráce se svými strategickými partnery (Parker 2017). Jako další nástroj k posílení a poskytnutí prostoru pro nové iniciativy spolupráce byla logicky vakcínová diplomacie. Na globální úrovni využila Čína mimo jiné období svého předsednictví v Radě bezpečnosti OSN. Na jedné z tiskových konferencí Čao Li-t'ien uvedl, že v souvislosti s pandemií „bude Čína i nadále úzce spolupracovat s mezinárodním společenstvím na zlepšení účinnosti a efektivity mírových operací OSN a hrát větší roli při zajišťování mezinárodního míru a bezpečnosti“ (Consulate General of the People's Republic of China in New York 2022).

Čínská vláda zvýšila svou efektivitu i na regionální úrovni. Téměř všechny země ASEAN až na výjimku Vietnamu začátkem roku 2021 deklarovaly ochotu přijmout čínské vakcíny. Čína taktéž přislíbila vakcíny ve formě daru Bruneji, Kambodži, Laosu a Myanmaru. Čínská vláda byla velice ochotná využít svých vakcín k podpoře regionální agendy, a to hlavně v klíčových otázkách své zahraniční politiky, jako jsou její kroky v Jihočínském moři (Doherty – Hurst – Lyons 2021). Vzhledem ke zranitelné situaci a celé řadě územních sporů s ostatními státy v regionu byla vakcínová diplomacie opravdu užitečným nástrojem. Tato čínská strategie je jakousi kombinací politiky a obchodu, ve které jsou vakcíny používány jako nástroj, které posilují vzájemné vztahy a využívají

nových příležitostí (Karásková – Blablová 2021). Svůj prostor si čínská vakcínová diplomacie našla také v rámci Šanghajské organizace pro spolupráci (SCO) a iniciativy Nové hedvábné stezky. Na zasedání Rady ministrů zahraničních věcí SCO, které se konalo v červenci 2021, účastníci deklarovali ochotu bojovat proti pandemii a ochotu bojovat proti očkovacímu nacionalismu, vzepřít se politické manipulaci při studiu původu a podporovat solidaritu a společné úsilí v globálním boji proti pandemii (Kadyrova 2021).

Čínská vakcínová diplomacie se striktně držela smíšeného modelu obchodu a politiky. V rozporu s altruistickým, občansky ctnostným zarámováním vakcín čínskou vládou jako mezinárodní veřejný statek (IPG) a příspěvkem Číny k zajištění dostupnosti a cenové dostupnosti vakcín v rozvojových zemích bylo ve skutečnosti jen velice málo dávek vakcíny zdarma (Karásková – Blablová 2021). Některým zemím poskytla čínská vláda dodávky vakcín zdarma ve formě darů, jiným však nabízela dodávky vakcín za nákup nebo jim poskytla půjčku na zakoupení jejich vakcín. Dohoda o půjčkách byla určena primárně pro země Latinské Ameriky a Karibiku, ve kterých Čína aplikuje svoji politiku dluhových pastí (ibidem), o které jsem se již zmiňoval výše. Z veřejně dostupných zdrojů vyplývá, že méně než 2 % dávek vakcíny bylo ve skutečnosti poskytnuto zdarma ve formě daru. Z 656 milionů dávek distribuovaných Čínou celosvětově bylo pouhých 8,6 milionů dávek (1,31 %) ve formě daru. Mezi dary převažovaly vakcíny Sinopharm oproti dalším dvěma čínským vakcínám, CoronaVac (vyráběné společností Sinovac) a Coviecia (od společnosti CanSino Biologics) (Beaubiem 2021). Ceny čínských vakcín nebyly navzdory očekávání ani finančně výhodnější než vakcíny vyráběné jinými zeměmi či jinými výrobci vakcín. Uváděné ceny vakcín Sinopharm se pohybovaly od 18,50 amerických dolarů v Senegalů přes 44 dolarů uvnitř Číny (ibidem) až po 72,50 dolaru za dávku, v období, kdy je poprvé představil předseda představenstva Sinopharm Liu Jingzhen (Liu 2020).

Stejně jako v obchodech je rozdávání vzorků zdarma často účinnou taktikou, jak vzbudit zájem a zajistit si budoucí prodej. Čínská vláda rozdávala malé množství vzorků zdarma ve formě darů, které následně u několika zemí vedly k daleko větším nákupům jejich vakcín. Čína například darovala 600 000 dávek své vakcíny Sinovac Filipínám, které za nedlouho zakoupily dalších 25 milionů dávek. Iráku darovala 50 000 dávek vakcíny Sinopharm, které pak vedly k prodeji dalších 2 000 000 dávek (Karásková – Blablová 2021). Z obchodního hlediska se čínská vakcínová diplomacie taktéž řídila strategií vyhnout se přímé konkurenci se společnostmi jako Pfizer či Moderna ve

vyspělých zemích, kde se čínským vakcínám západní trh vyhýbal kvůli jiným schvalovacím standardům ale také kvůli nedostatečné důvěře, která byla podkopána například i neúčinností čínských ochranných pomůcek a testovacích zařízení (Yuewei 2020). Čínská distribuce vakcín začala v rámci regionu, přičemž devět z deseti zemí ASEAN (s výjimkou Vietnamu) brzy začalo čínské vakcíny používat. V jižní Asii pak k prodeji svých vakcín získala i Pákistán a Nepál, ale musela taktéž soupeřit s indickou vakcínovou diplomacií, když se Srí Lanka a Bangladéš rozhodly raději pro indické vakcíny, přestože mohly využít ty čínské (ibidem).

4.3 Ruská vakcínová diplomacie

Před více než 60 lety dokázaly Spojené státy a Sovětský svaz spolupracovat na výrobě a distribuci nové vakcíny proti dětské obrně aplikované orálně a to i přes to, že v probíhající studené válce byly nelítostní rivalové (Franklin 2020). Tři kmeny polioviru nezbytné pro výrobu vakcíny byly původně vyvinuty v laboratoři Alberta Sabina a následně se souhlasem vlády Spojených států dopraveny do Sovětského svazu, kde Sabin spolupracoval se sovětskými vědci, včetně Michaila Čumakova. Tyto studie následně připravily základ pro globální iniciativu na vymýcení dětské obrny. Později v 60. letech 20. století, sovětská vědci vylepšili techniku lyofilizace vakcíny proti neštovicím, což umožnilo, aby mohla být posílána neporušená do tropických oblastí (ibidem). Této inovace později využil americký epidemiolog D. A. Henderson k vedení globální iniciativy na vymýcení neštovic pod záštitou Světové zdravotnické organizace (Hotez – Narayan 2021). V obou zmíněných případech, dva političtí rivalové dokázali odložit své spory stranou a spolupracovat v otázkách významných hrozeb veřejného zdraví či v otázkách pandemií. Nicméně globální politika se od dob Čumakova a Sabina výrazně posunula a dnešní multipolární svět je daleko složitější a komplexnější než kdy dříve (ibidem).

Motivace za ruskou vakcínovou diplomacií

Rusko patřilo k zemím, které pandemie zasáhla nejvíce, zejména během třetí a čtvrté vlny. Politika ruské vlády vůči pandemii covid-19 byla mimo jiné utvářena politickými událostmi. V červenci 2020 proběhlo celostátní hlasování o změnách ústavy a 19. září 2021 se konaly parlamentní volby. Vláda se snažila vyhnout zatěžujícím omezením hlavně z ekonomických důvodů a také kvůli negativnímu postoji veřejnosti vůči potenciálním opatřením (Wiśniewska 2021). Nicméně pandemie sloužila v

některých případech i jako záminka k omezení svobody shromažďování občanů nad rámec toho, co bylo nezbytné pro boj proti šíření nákazy viru (Shevtsova 2021). Kromě toho pandemie v Rusku vedla k částečným změnám ve vztahu periferie a centra. V rozporu s desetiletí trvajícím modelem defederalizace byly od dubna 2020 regionům a dalším orgánům na nižší úrovni vládnutí než národní uděleny větší kompetence ve snaze efektivněji řešit krizi, což dočasně vedlo k decentralizovanější formě vládnutí (Makarychev – Goes – Kuznetsova 2020: 36–38). Rusko se snažilo využít pandemie covid-19 ke zlepšení své vnější image a soft power a zároveň jako další příležitost, jak rozšiřovat svůj vliv. Ruská vláda se takto snažila změnit svou reputaci, a tak snížit i napětí s některými západními zeměmi, které Rusko mnohokrát odsoudily za porušování mezinárodních norem a porušování lidských práv (jako několik příkladů zde mohu uvést anexi Krymu v roce 2014, otravu bývalého důstojníka ruské vojenské rozvědky Sergeje Skripala na území Velké Británie a v Rusku politického oponenta Sergeje Navalného, jakož i potlačování protestů a politické opozice v širším smyslu, což jsme mohli pozorovat i během protestů proti invazi na Ukrajinu) (Giusti – Ambrosetti 2022).

V srpnu 2020 ruský prezident Vladimir Putin oficiálně ohlásil vypuštění ruské vakcíny Sputnik V proti nákaze covid-19 a její distribuci taktéž označil za vítězství ruské vědy, inovací a diplomacie (Ivanova 2020). Moskva tvrdila, že Rusko překonalo Západ tím, že na světový trh rychleji uvedlo efektivní vakcínu na bázi dvou dávek, a že tento průlom bude mít globální dopad (ibidem). Nicméně už o dvanáct měsíců později se ukázalo že vakcína Sputnik V nedokázala naplnit očekávání a její výzkumníci ze státního Gamalejského institutu v Moskvě a Ruského fondu přímých investic (RDIF), tedy státního investičního fondu Ruska, byli pod globálním drobnohledem stále nepříjemnější a nedostupnější (Kier – Stronski 2021).

Údaje, které byly publikovány v britském lékařském časopise *The Lancet*, uváděly, že vakcína Sputnik V je bezpečná, snižuje míru úmrtnosti u nakažených osob a také zpomaluje infekčnost smrtelné nemoci. Stále však přetrvávaly otázky ohledně nesrovnalostí v údajích a nedostatečná transparentnost ale nakonec vedly k tomu, že mezinárodní skupina výzkumníků zaslala otevřený dopis redakci časopisu, ve kterém jejich tvrzení zpochybnila. Část problému tkvěla v tom, že Gamalejský institut uspěchal klinické testování ve snaze dostat Sputnik V na trh dříve než ostatní země, a to pochopitelně vyvolalo otázky týkající se bezpečnosti vakcíny a zkomplikovalo a výrazně zpomalilo její schvalovací proces v regulačních orgánech Evropské unie a Světové

zdravotnické organizace (Hoffman 2022). Ruský fond přímých investic také mylně zohlednil globální marketing vakcíny, distribuci na domácí půdě a v okolních zemích. Vývoz Sputnik V komplikovaly i značné problémy ve výrobě a selhání v zajištění dodavatelských řetězců (OECD 2021). Mezinárodní prodej a distribuci stále častěji komplikovaly zprávy o nadsazených cenách a podezření z korupce. Země, které s Ruskem uzavřely dohody na dodávky jejich vakcíny, začaly velice brzy požadovat zpět své peníze, jelikož byly dávky předražené, nebo je Rusko nedodalo vůbec (ibidem).

Navzdory veškerým snahám ruské propagandy ohledně jejich vakcíny Sputnik V jí běžní obyvatelé Ruska nedůvěřovali, což se následně odrazilo v celém postsovětském prostoru (Reuters 2021b). Nízká důvěra ve vlastní vládu a fatalistické postoje nejsou v Rusku nic vzácného. Úsilí Moskvy znevažovat virus v první vlně pandemie covid-19 v roce 2020 a zlehčovat chyby západních států vedlo pouze k tomu, že mnoho Rusů začalo být pochybovačných k potřebě zesílených opatření v oblasti veřejného zdraví, které měly omezit šíření viru. Ruské bagatelizování dalších značek vakcín pouze posílilo pochybnosti domácího obyvatelstva obecně, přičemž Rusové stále více váhali, zda se mají nechat očkovat jakoukoliv vakcínou, nejen vakcínou Sputnik V (ibidem).

Zatímco ruská vakcínová zásobovací centra měla zpočátku zásoby dávek na celé měsíce, covidová vlna, která přišla v létě 2021, přiměla celou řadu Rusů k přehodnocení své neochoty nenechat se očkovat (Burakovsky 2021), což vedlo k nedostatku domácích zásob. Navíc méně efektivní a ne tolik známá vakcína EpiVac ruské výroby byla v mnoha případech jedinou variantou pro obyvatele menších měst a okrajových oblastí, kterou mohli využít. Toto mělo za následek to, že za rok 2021 byla v Rusku proočkovanost obyvatelstva pouze 16 %, což byla jedna z nejhorších hodnot v Evropě, Rusko zaostávalo i za zeměmi jako Ázerbájdžán, Kuba, Salvador či Maroko (Statista Research Department 2023).

Ruská vláda proto zavedla nové požadavky pro vybrané skupiny populace a v určitých regionech, které měly motivovat nebo dokonce nařizovat k očkování. Očkování obyvatel, stejně jako například v České republice, měli snazší přístup do restauračních zařízení a k rekreačním aktivitám v případě, že nahráli potvrzení o podstoupeném očkování do centrální databáze (Reuters 2022). Nicméně namísto zvýšení proočkovanosti ruského obyvatelstva vedla tato politika QR kódů k dalším korupčním problémům. Rusové začali hledat možnosti a způsoby, jak systém obejít, včetně nakupování falešných údajů o očkování na černém trhu. Technologické komplikace taktéž snižovaly efektivitu

tohoto programu, což nakonec vedlo pouze k tomu že ruská vláda celý program QR kódů koncem července 2021 ukončila (ibidem).

Navzdory veškerým komplikacím na domácí půdě se RDIF v čele s Kirillem Dmitrijevem, který působil jako veřejný propagátor vakcíny na mezinárodní úrovni, dařilo prodávat dávky Sputniku V jménem Ruska po celém světě. Argentina, Ghana, Maďarsko, Indie, Mexiko, Nigérie, Peru, Filipíny a Spojené arabské emiráty patřily do skupiny téměř devadesáti států, které povolily používání a distribuci vakcíny Sputnik V. Tyto a mnohé další státy uzavřely s RDIF dohody na nákup milionů dávek, a v některých případech dokonce dohody na jeho domácí výrobu (VisaGuide nedatováno). Takové dohody byly výhodné na přelomu roku 2020 a 2021, protože jiné možnosti byly velice limitované. Vakcína Sputnik V byla velmi oblíbená v období, kdy západní země byly hromadně obviňovány z hromadění vakcín na několik let dopředu, zatímco ostatní země zůstávaly bez ochrany (ibidem).

Ruská vakcínová diplomacie na covid-19 však zdaleka nesplnila své deklarované cíle a zklamala zdravotníky po celém světě, kteří chtěli alternativu k mRNA vakcínám, jelikož se velmi obtížně vyrábějí a skladují. I přes to, že ruská vláda původně deklarovala, že vakcína Sputnik V bude klíčovou součástí globální strategie pro řešení pandemie, Rusko přispělo do programu COVAX, iniciativy Světové zdravotnické organizace na dodávku vakcín do méně vyspělých zemí a rozvíjejících se ekonomik, jen velmi málo. Evropská unie, Spojené státy ale i další vyspělé státy byly hlavními přispěvateli do programu COVAX, i když si právě tyto země zprvu hromadily zásoby vakcín pouze pro sebe a své obyvatelstvo (European Parliament 2022). Rusko se tak v podstatě rozhodlo program COVAX neúčastnit, ať už ve formě finančních příspěvků nebo materiálně ve formě dávek vakcíny Sputnik V. Místo toho se ruský fond přímých investic zaměřil na komerčně založené bilaterální smlouvy téměř po celém světě. Jenomže RDIF mělo s naplňováním svým bilaterálních dohod na dodávky vakcíny velké problémy. V květnu 2021 Rusko vyrobilo jenom 33 milionů dávek vakcín namísto 800 milionů, které byly přislíbeny (Guenot 2021). Rusko až na několik málo výjimek nedodrželo podepsané dohody, takže celá řada přijímacích zemí, zejména těch afrických, měla k dispozici jen tolik vakcín, aby proočkovaly několik málo tisíc lidí. Zatímco RDIF pokračovalo v propagaci lákavých materiálů pro styk s veřejností a kampaních na sociálních sítích, v nichž se snažil vychvalovat globální úspěch vakcíny Sputnik V, mezinárodní problémy způsobily, že státy, které s ruskou vakcínou počítaly, neměly dostatečné množství vakcín

k očkování svého obyvatelstva, včetně důchodců a rizikových skupin (Cano – Litvinova – Arraez 2021).

Argentina byla svědkem veřejných nepokojů, jelikož několik milionů jejích obyvatel čekalo na druhou dávku vakcíny Sputnik V více než tři měsíce. Neschopnost RDIF dodávat vakcíny, přinutila argentinskou vládu, aby tento problém vnesla proti ruské vládě v otevřeném dopise kritizujícím jejich neschopnost, a jelikož nenastaly v dodávkách žádné výrazné změny, začala argentinská vláda hledat nové alternativy z Evropy či Spojených států (Reuters 2021a). Obdobná zpoždění dodávek musela řešit celá řada dalších států, například Bolívie, Venezuela, Guatemala, Mexiko či Filipíny, což těmto zemím značně zkomplikovalo schopnost plně imunizovat rizikové skupiny svého obyvatelstva (Jourdan 2021).

Stále častěji také přibývalo důkazů o tom, že marketingová strategie RDIF zahrnovala nadsazování cen a korupci. V listopadu 2020 ruský fond přímých investic oznámil, že se vakcína Sputnik V bude prodávat za 10 amerických dolarů za dávku, což vycházelo levněji než vakcína od společnosti Pfizer, ale stále byla dražší než vakcína od společnosti AstraZeneca, která se prodávala za výrobní náklady. Jenže se ukázalo, že v mnoha případech se vakcína Sputnik V prodávala za daleko vyšší cenu, než za kolik byl její prodej oficiálně ohlášen (Stronski 2021b). Investigativní zpravodajství v Rusku dále odhalilo spletitou síť, ve které RDIF poskytl firmě ze Spojených arabských emirátů exkluzivní práva na další prodej vakcíny Sputnik V za nadsazené ceny nejméně pěti dalším zemím v Africe, Asii a na Blízkém východě. Po těchto odhaleních ghanská vláda například ukončila obchodní dohody na nákup vakcíny Sputnik V prostřednictvím výše zmíněné společnosti ze Spojených arabských emirátů, která jim měla poskytnout dodávky vakcíny za téměř dvojnásobnou cenu (19 dolarů za dávku) (Stronski 2021a). Podobně Keňa ukončila používání vakcíny Sputnik V poté, co vyšlo najevo, že prvních 75 000 dávek, které byly do země distribuovány skrze stejného prostředníka ze Spojených arabských emirátů za dvojnásobnou cenu, než se původně očekávalo, a nikoli přímo od RDIF, jak keňská vláda předpokládala. Keňské zdravotnické orgány se zpočátku obávaly toho, že vakcíny které byly do země dodány, byly padělané, zejména poté, co představitel ruského velvyslanectví v Keni potvrdil, že mezi keňskou a ruskou vládou neexistuje žádná dohoda na dovoz vakcíny Sputnik V. Přesto se ale jednalo o legitimní dodávky Sputniku V, které zajistila a dovezla soukromá keňská farmaceutická společnost a

nabízela je spotřebitelům na svých klinikách, někdy i za cenu sedmdesáti amerických dolarů za dávku (ibidem).

Přestože Evropská unie vyjádřila ochotu přehodnotit využití vakcíny Sputnik V v krizových situacích, ruská vláda opakovaně nebyla schopna dodržet lhůty, ve kterých měla předat transparentní klíčové údaje o jejím používání Evropské agentuře pro léčivé přípravky, která měla pravomoc rozhodnout, zda se v nouzových situacích bude smět ruská vakcína používat nebo ne (SchengenVisa 2021). Vědci a regulační orgány v dalších zemích, včetně těch které byly pro RDIF prioritní jako například Brazílie či Jihoafrická republika, vznesli otázky ohledně efektivnosti vakcíny a včasného poskytnutí údajů. I přesto že Brazílie a Jihoafrická republika jsou partnery Ruska v konsorciu BRICS, brazilský regulační orgán upozornil na obavy v otázkách bezpečnosti vakcíny a poté povolil dovoz vakcíny pouze několika málo státům za velice omezených podmínek. Jihoafrická republika v průběžném procesu ke schvalování mimořádných a krizových opatření ruskou vakcínu nakonec neschválila (Cullinan 2021). Na jaře 2021 se objevily další obavy ohledně její účinnosti proti jihoafrické variantě onemocnění a konečné rozhodnutí ruskou vakcínu Sputnik V nepovolit taktéž souviselo s nedostatečnými údaji dodanými z ruské strany (ibidem).

Ruští představitelé reagovali na otázky spojené s vakcínou Sputnik V s nelibostí. Když mezinárodní regulační orgány či vědci zpochybňovali efektivitu vakcíny a odmítali schválit její používání, ruští vývojáři nespěchali s poskytováním dalších dat. Místo toho si stěžovali na přístup na trh a nekalou konkurenci západních farmaceutických společností na klíčových globálních trzích. Ruská vláda začala hrát na protizápadní nálady a dokonce tvrdila, že váhání Francie se schválením vakcíny Sputnik V se podobá „rasismu, imperiální hegemonii a neonacismu“ (Kier – Stronski 2021), což pravděpodobně mělo za cíl pošpinit obraz Francie v Africe, kde obě země vedly mediální dezinformační kampaň, a prorusky naladěná média v Africe se tato poselství snažila posilovat (ibidem).

Problémy Sputniku V však odrážely domácí i mezinárodní problémy Ruska. Obyvatelé Ruska byli vůči vlastní vládě skeptické a velice rychle začalo hledat způsoby, jak vládní opatření obejít, což pouze krizi veřejného zdraví prohloubilo a prodloužilo ekonomické potíže v Rusku. V mezinárodním měřítku byly rostoucí aspirace Ruska na status velmoci mnohem více symbolické než uskutečnitelné a jeho snaha posílit své posílení v Africe, Latinské Americe či Asii prostřednictvím marketingu Sputniku V narazilo na tvrdou realitu (Holt 2021). Rusko, které bylo omezeno značnými problémy se

zdroji a zapleteno ve vlastních narativech a příslibech o dodávkách vakcíny Sputnik V, dosáhlo pouze omezených úspěchů při uskutečňování svých původních cílů. Tím že pouze slibovalo ale své závazky už nedodržovalo, přišlo Rusko o mimořádnou příležitost poskytnout své vakcíny zemím, které je nezbytně potřebovaly. Taktéž rozhodnutí ruské vlády participovat na programu COVAX příliš nepřispělo k řešení globálního ohrožení veřejného zdraví (ibidem).

Distribuce Sputniku V nakonec téměř skončila pouze jako příležitost k osobnímu obohacení a protekci pro zasvěcence a prostředníky Kremlu. Místo toho, aby byla posílen obraz Ruska a jeho pověst na poli inovací, korupční dohody, které byly nabídnuty Keni nebo Ghaně, a nesplnění požadavků smluv v Argentině a Jihoafrické republice ještě více poškodily obraz ruské vědy a průmyslu. Sputnik V se ukázal pouze jako další příklad toho, že mocenské ambice Ruska přesahují jeho možnosti (Asamiah 2021).

Závěr

Respirační onemocnění viru Covid-19, které se později překlenulo v globální pandemii, představovalo beze sporu obrovskou výzvu pro celý svět. Vlády jednotlivých zemí, mezinárodní společenství, mezinárodní organizace a ostatní aktéři museli jednat velice flexibilně, jelikož situace postupně eskalovala a situace se dynamicky a nevyzpytatelně komplikovala. Vlády zemí musely jednat pohotově při implementaci karanténních a jiných preventivních opatření, které měly zamezit šíření viru ve větším měřítku. Mezi opatření, která přijala téměř každá země, patřil například zákaz vycházení v určitých hodinách, uzavírání škol a přechod na distanční výuku, zavírání restauračních, kulturních a jiných zařízení, omezení pohybu, uzavření státních hranic apod. Rovněž se kladl velký důraz na distribuci či nákup ochranného vybavení (roušky, respirátory apod.), zdravotnického materiálu a jiných nezbytných prostředků. Postupem času se mezinárodní scéna stále více soustředila na výzkum a následný vývoj vakcín, které měly sloužit k proočkování co největšího procenta globální populace. Takto dynamická a závažná doba, kdy se svět nejvíce potýkal s pandemií Covid-19, umožnila vzniku nových forem diplomacie, a sice diplomacie vakcínové a rouškové. Tyto typy diplomacie se staly typickými zejména pro dvě země, a sice pro Čínskou lidovou republiku a Ruskou federaci.

Pandemie koronaviru (Covid-19) vypukla v prosinci roku 2019 v čínském městě Wu-chan. Jak již bylo několikrát avizováno, vlády jednotlivých zemí a ostatní organizace či aktéři museli jednat velice flexibilně a nastavit taková opatření, která by zabránila postupnému šíření viru. Situace v Číně však eskalovala velice rychle a trvalo jen pár týdnů, než se vir rozšířil do všech čínských oblastí a dále se postupně začala šířit i do celého světa. Jedním z prvotních úskalí v čínské reakci na toto respirační onemocnění byl fakt, že Čínská vláda Covid-19 zpočátku přesně neidentifikovala a vir se tak začal šířit po celé zemi, zejména do provincie Hubei. Čína posléze přijala běžná opatření (uzavírání měst, rušení letů, uzavření veřejných míst, povinnost nosit ochranu obličeje a dýchacích cest apod., viz výše). Poměrně rychle také čínská vláda reagovala na oficiální pokyny Světové zdravotnické organizace a snažila se o co nejrychlejší a nejpřesnější mapování všech případů nákazy, a to zejména za pomoci infračervených teploměrů na stěžejních dopravních místech (nádraží, letiště apod.). Rovněž Čína na nově příchozí vlnu onemocnění reagovala sanitací a dezinfekcí veřejných míst ve městě Wu-chan a inspekci

tamějšího trhu a přilehlých oblastí. Ani toto však nebylo účinné a epicentrum viru se postupně přeneslo do jiných zemí, nejvíce zasaženými oblastmi byla Itálie, Spojené státy americké, Španělsko a Německo. Čína se zprvu zaměřila na výstavbu nových mobilních kabinových nemocnic, do které byla povolána Čínská lidová osvobozená armáda a provinční zdravotnické systémy, které měly rovněž zajistit dostatek zdravotnického personálu, zdrojů a nezbytného materiálu a vybavení. V důsledku šíření a sílení pandemie Čína začala značně strádat, a to převážně co se ekonomického hlediska týče, jelikož pandemická opatření a případná karanténa zaměstnanců čínských podniků a firem značně narušila a zpomalila obchodní aktivity. I přes vládně zřízené fondy na dotační podporu nejhůře postižených čínských průmyslových odvětví zaznamenala Čína velké ztráty. Povaha a eskalace pandemie však donutila Čínu rychle jednat, proto řadu svých továren a podniků (například Čínská národní ropná korporace) přeměnila na výrobní linky, které se začaly soustředit na výrobu zdravotnického materiálu, kterého byl nedostatek. Čína tak započala novou formu diplomacie, a to nejprve tzv. rouškovou diplomacií.

V rámci čínské rouškové diplomacie můžeme pozorovat skloubení výše zmíněných dvou typů moci, a sice moc měkkou a moc tvrdou. Tvrdá moc v rámci této diplomacie spočívala v jakési formě nátlaku a ekonomické moci, moc měkká pak reprezentovala tu část rouškové diplomacie, kde se Čína prezentovala jako laskavý národ, který chtěl pomoci ostatním v boji proti onemocnění Covid-19. Čína si taktéž chtěla prostřednictvím aktivit v rámci rouškové diplomacie vylepšit svou zahraniční image, jednak kvůli svému často kritizovanému politickému režimu a také kvůli nepříliš zdařilé prvotní reakci na Covid-19 a jeho následné rozšíření do celého světa. Rovněž byly čínské motivace zcela pragmatické, zejména v důsledku úpadku čínské ekonomiky a globálního hospodářského kolapsu. Čína tak začala ve velkém měřítku vyrábět zdravotnický materiál a dále poskytovala zemím důležité zdravotnické vybavení (plicní ventilátory, roušky a respirátory, ochranné obleky a rukavice, testovací sady na detekci viru Covid-19...), odborné znalosti v oblasti zdravotnictví a medicíny, lékařskou pomoc a personál apod. Prostřednictvím této iniciativy se pak Čína zapojila do tzv. formátu 17 + 1, kde spolupracovala s Francií, Itálií a dalšími zeměmi v oblasti střední a východní Evropy. Tento formát zprostředkoval vyslání čínských zdravotníků do těchto zemí a rovněž s těmito zeměmi Čína sdílela lékařské znalosti a poznatky.

Čínská pomoc (zejména dodávky zdravotnického materiálu) však nebyla vždy bezplatná. Čínské ministerstvo zahraničních věcí se soustředilo zejména na čtyři oblasti, co se poskytování pomoci týče, a sice: pomoc mezivládní, spolupráce s ostatními zeměmi v rámci oblasti zdravotnických technologií, pomoc poskytována místními vládami, která je zároveň nižší než národní úroveň a nevládní pomoc, která přichází z řad čínských společností a nevládních institucí. Zprvu byl zdravotnický materiál zprostředkován jakožto dar (roušky společnosti Huawei do Španělska, Itálie či Nizozemska, roušky od společnosti Alibaba do Itálie a následně tamější výzkumné centrum či darování ochranných pomůcek od čínské banky do Kanady...). Dále se čínská roušková diplomacie vyznačovala velkým důrazem na dodávku kontextuálně důležitých zdrojů, které mělo zajistit její masové a vřelé přijetí v rámci mezinárodní scény. Západ sice takovouto praxi označoval za politickou manipulaci, ale Čína toto vnímala jako velkou výhodu centrálního vládního plánování. Bezplatná pomoc spočívající v darování zdravotnického materiálu tak přerostla v ekonomický plán, který měl Číně zajistit značné zisky a vylepšení zahraniční image. Čína rovněž čerpala i z faktu, že mnohé země kritizovaly pragmatismus Evropské unie a izolacionismus Spojených států amerických. I přes veškeré snahy však byla čínská roušková diplomacie víceméně neúspěšná a čínskou image se v zahraničí příliš změnit nepodařilo. Jiným příkladem může být Itálie, která se později stala epicentrem nákazy Covid-19 a tamější situace se stala alarmující. Čína poskytla Itálii na bázi bilaterální smlouvy velké množství zdravotnického materiálu, a dále i propojení jednotlivých nemocni v rámci cloud computingu. Čínská roušková diplomacie v tomto případě lehce napomohla zotavení reputace čínské vlády a národa obecně.

Západní země se však vůči čínské rouškové diplomacii vcelku vymezovaly a nazývali ji politickou manipulací. Čína se tímto způsobem snažila stále více pronikat do dalších evropských regionů a započít či rozšiřovat tak své ideologické či politické projekty a vytvořit tak geopolitické nárazníkové zóny, což se příliš nevydařilo. Čína se totiž stále více a častěji stávala terčem své tzv. diplomacie dluhové pasti, kdy dle kritiků Čína stále více lákala země do svých mezinárodních projektů či půjček na základě zdánlivě výhodných a krátkodobých výnosů. Čínští technokraté prostřednictvím tohoto mohli efektivně rozšiřovat tržní podíly nových průmyslových odvětví a nepřímo tak navyšovat příjmy státních podniků či strategické body iniciativy Made in China. Rovněž stojí za zmínku i přílišná propaganda v čínských médiích a zkreslené obrazy rouškové

diplomacie. Mnoho čínských médií (jmenovitě například výše zmíněný deník People's Daily) prezentovaly čínské dodávky zdravotnického materiálu v mnohem lepším světle, než tomu tak ve skutečnosti bylo. Dle některých zdrojů byla čínská roušková diplomacie kontraproduktivní, objevovaly se i hesla jako agresivní či rozporuplná, kdy se mísila přílišná velkorysost s propagandou. Mnohé vlády dokonce čínský postup odsoudily.

Nový nástroj veřejné diplomacie později představovaly také vakcíny, které se v rámci čínské strategie vyráběly zejména prostřednictvím firmy Sinopharm. Čína tímto společně s Indií, Ruskem a Spojenými státy americkými začala soupeřit o vliv, který nová forma vakcínové diplomacie na mezinárodní půdě nabízela. Čínská vláda nejprve zvolila postup bezplatných dávek, které distribuovala jakožto dary vládám dalších zemí (jmenovitě například Brazílie, Filipíny, Irák, Kambodža, Brunej, Laos, Myanmar a další). První testovací vakcíny byly v červenci roku 2020 poskytnuty Brazílii a následně byly distribuovány do dalších výše zmíněných partnerských zemí. Čína se dále rozhodla zapojit do poskytování pomoci prostřednictvím iniciativy COVAX. Tímto se Čína rozhodla poskytnout více než 80 rozvojovým zemím a dalším 40 zemím dodávky vakcín jakožto dar. Zejména se pak soustředila na oblast dalších asijských a tichomořských zemí, jelikož právě Tichomoří a oblast Jihočínského moře představuje pro Čínu důležitý strategický bod. I přes tyto snahy a spolupráce Číny s dalšími organizacemi a platformami (například s ASEAN, OSN, Šanghajskou organizací pro spolupráci nebo prostřednictvím iniciativy Nové hedvábné stezky) bylo vnímání čínského snažení dle odpovědi respondentů anonymních a nezávislých šetření negativní. Do popředí se později dostávaly i další dvě čínské vakcíny, a sice CoronaVac a Covicicia, které však rovněž nebyly příliš účinné. Kritizovány byly zejména ceny čínských vakcín, které byly dle oficiálních vlád příliš vysoké a neúměrné. I přes fakt, že se Čína snažila vyhnout přímé konkurenci západních značek vakcín Pfizer či Moderna a nalákat partnery prostřednictvím darování vzorků vakcín zdarma, nebyla čínská vakcínová diplomacie příliš úspěšná, zvláště bereme-li v potaz fakt, že Čína musela soustředit i v asijském regionu s indickou vakcínovou diplomacií, které posléze začaly využívat dva důležité obchodní státy, a sice Srí Lanka a Bangladéš.

Stejně jako Čína, tak i Ruská federace začala využívat nový typ diplomacie, a sice vakcínovou diplomacií. Rusko patřilo k zemím, které pandemie onemocnění Covid-19 zasáhla nejvíce, a to konkrétně během třetí a čtvrté vlně této pandemie. I přes veškerá

počáteční a další opatření, která ruská vláda přijala (omezení a uzavření kulturních institucí, přechod na distanční výuku, omezení letecké dopravy, uzavření státních hranic, uzavření rekreačních center, prověřování QR kódem apod.), se šíření viru nepodařilo zastavit. Ruská federace se obdobně jako Čínská lidová republika v důsledku pandemie obávala ze svého ekonomického úpadku. To byl jeden z mnoha důvodů pro vypuštění ruské vakcíny Sputnik V proti nákaze Covid-19 v srpnu roku 2020. Ta se však nesečkala s takovým úspěchem, který tamější vláda očekávala. Mnoho ruských občanů začalo zpochybňovat ruskou vakcínu a nevidělo přílišný důvod se očkovat. Rusko se totiž během pandemie opakovaně potýkalo s korupcí či podvody s očkovacími certifikáty, které se na černém trhu běžně prodávaly. Velký problém v distribuci ruské vakcíny Sputnik V také spočíval v problematické výrobě a hlavně v opakovaných selhání v zajištění jejich dodávek. Opakovaný nátlak na ruské občany, aby se nechali očkovat, pak vedl k nedostatku domácích zásob a logicky i k vyčerpání zásob pro zahraniční trh. I přes tento fakt Rusko stále zaostávalo za dalšími (nejen) evropskými zeměmi co se proočkování obyvatelstva týče.

Rusku se zprvu dařilo prodávat své vakcíny do ostatních zemí, zejména do Argentiny, Ghany, Maďarska, Mexika, Peru či Nigérie, avšak tyto a další státy si opakovaně stěžovaly na kvalitu dodaných vakcín či dokonce na fakt, že Rusko ani po smluveném termínu vakcíny nikdy nedodalo, nebo je dodalo v minimálním množství, které nesplňovalo smluvené kvóty. Ruská vakcínová diplomacie tak ani zdaleka nesplnila své deklarované cíle. Stejně jako čínská vakcínová diplomacie i ruská vakcínová diplomacie byla často nařčena z nadsazování cen a korupce. Nadsazené ceny se pak týkaly zejména zemí v Africe, Asii a na Blízkém východě, a to prostřednictvím distribuce skrze Spojené arabské emiráty.

Seznam použitých zdrojů a literatury

Asamiah, F. (2021). A Corruption Watch Summary of The Sputnik Vaccine Procurement Saga. *CDDGH* (<https://cddgh.org/corruptionwatch/2021/07/a-corruption-watch-summary-of-the-sputnik-vaccine-procurement-saga/>, 3. 4. 2023).

Ávila, María Eugenia Brizuela de –Insanally, Riyad eds. (2022). *US–China Vaccine Diplomacy: Lessons from Latin America and the Caribbean*. Atlantic Council (<https://www.jstor.org/stable/resrep39663>, 9. 4. 2022).

Balmforth, T. – Tétrault-Farber, G. (2020). Russia to deport 88 foreigners for violating coronavirus quarantine. *The Reuters* (<https://web.archive.org/web/20200229030207/https://www.reuters.com/article/us-china-health-moscow-deportation-idUSKCN20M252>, 25. 3. 2023).

BBC (2020). *Coronavirus: Putin admits PPE shortage as lockdown extended* (<https://www.bbc.com/news/world-europe-52461431>, 25. 3. 2023).

Beaubiem, J. (2021). Price Check: Nations Pay Wildly Different Prices For Vaccines. *National Public Radio* (<https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2021/02/19/969529969/price-check-nations-pay-wildly-different-prices-for-vaccines>, 1. 4. 2023).

Bier, L. – Arceneaux, P. (2020). Vietnam’s “Underdog” Public Diplomacy in the Era of the COVID-19 Pandemic. *USC Center on Public Diplomacy* (<https://uscpublicdiplomacy.org/blog/vietnam%E2%80%99s-%E2%80%9Cunderdog%E2%80%9D-public-diplomacy-era-covid-19-pandemic>, 28. 3. 2023).

Bollyky, Thomas J. (2021). A Year Out: Addressing International Impacts of the COVID-19 Pandemic. *Council on Foreign Relations* (<https://www.jstor.org/stable/resrep29820>, 9. 4. 2022).

Bourne, P. (1978). Partnership for international health care. *Public Health Reports* 93 (2), s. 120–129.

Borger, Julian (2020). Caught in a superpower struggle: the inside story of the WHO's response to coronavirus. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2020/apr/18/caught-in-a-superpower-struggle-the-inside-story-of-the-whos-response-to-coronavirus>, 22. 3. 2023).

Brattberg, E. – Le Corre, P. (2020). No, COVID-19 Isn't Turning Europe Pro-China (Yet). *The Diplomat* (<https://thediplomat.com/2020/04/no-covid-19-isnt-turning-europe-pro-china-yet/>, 27. 3. 2023).

Brautigam, D. – Rithmire, M. (2021). The Chinese 'Debt Trap' Is a Myth. *The Atlantic* (<https://www.theatlantic.com/international/archive/2021/02/china-debt-trap-diplomacy/617953/>, 27. 3. 2023).

Braw, Elisabeth (2020). Beware of Bad Samaritans. *Foreign Policy* (<https://foreignpolicy.com/2020/03/30/russia-china-coronavirus-geopolitics/>, 26. 3. 2023).

Bridge (2022). *China COVID-19 Vaccine Tracker* (<https://bridgebeijing.com/our-publications/our-publications-1/china-covid-19-vaccines-tracker/>, 31. 3. 2023).

Bruton, Bronwyn (2020). African Agency in the New Cold War: Traditional Power Competition in the Post-COVID-19 African Landscape. *Atlantic Council*

(<https://www.jstor.org/stable/resrep27617.5>, 9. 4. 2022).

Burakovsky, A. (2021). Russia's COVID-19 response slowed by population reluctant to take domestic vaccine. *The Conversation* (<https://theconversation.com/russias-covid-19-response-slowed-by-population-reluctant-to-take-domestic-vaccine-165925>, 3. 4. 2023).

Cano, R. G. – Litvinova, D. – Arraez, J. B. (2021). Russia struggles to meet global orders for Sputnik V vaccine. *AP News* (<https://apnews.com/article/coronavirus-pandemic-business-health-russia-venezuela-f24620e051269b2609ca27c456955e24>, 3. 4. 2023).

Center for Security Policy (2020). *Wuhan Virus* (<https://centerforsecuritypolicy.org/wuhan-virus/>, 26. 3. 2023).

Center for Systems Science and Engineering (2023). *COVID-19 Dashboard* (<https://gisanddata.maps.arcgis.com/apps/dashboards/bda7594740fd40299423467b48e9ecf6>, 10. 3. 2023).

Central Bank of the Russian Federation (2020). *Doporučení pro banky: hotovostní oběh* (<https://cbr.ru/press/event/?id=6561>, 25. 3. 2023).

CGTN (2020). China announces to help 82 countries fight COVID-19 (<https://news.cgtn.com/news/2020-03-20/China-announces-to-help-82-countries-fight-COVID-19-P1hcQcQKe4/index.html>, 26. 3. 2023).

Cohen, J. – Normile, D. (2020). New SARS-like virus in China triggers alarm. *Science*, s. 234–236.

Consulate General of the People's Republic of China in New York (2022). *Foreign Ministry Spokesperson Zhao Lijian's Regular Press Conference on May 13, 2022*

(http://newyork.china-consulate.gov.cn/eng/fyrth/202205/t20220513_10685941.htm, 31. 3. 2023).

Cooper, R. (2003). *The breaking of nations. Order and chaos in the 21st century*. Boston: Atlantic Monthly Press.

Cullinan, K. (2021). South Africa Declines Sputnik COVID-19 Vaccine Approval Over HIV Infection Risk. *Health Policy Watch* (<https://healthpolicy-watch.news/south-africa-declines-sputnik-covid-vaccine-approval-over-hiv-fears/>, 3. 4. 2023).

D'Hooghe, I. (2011). The expansion of China's public diplomacy system. In: *Soft power in China*, ed. J. Wang, s. 19–35. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Dastakian, A. (2020). Coronavirus : comment la "diplomatie du masque" s'est retournée contre Pékin. *Marianne* (<https://www.marianne.net/monde/coronavirus-comment-la-diplomatie-du-masque-s-est-retournee-contre-pekkin>, 29. 3. 2023).

Doherty, B. – Hurst, D. – Lyons, K. (2021). Coercion or altruism: is China using its Covid vaccines to wield global power? *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/australia-news/2021/mar/28/coercion-or-altruism-is-china-using-its-covid-vaccines-to-wield-global-power>, 31. 3. 2023).

Dorman, David (2020). China's Global COVID-19 Assistance is Humanitarian and Geopolitical: That's Why People are Worried. *Asia-Pacific Center for Security Studies* (<https://www.jstor.org/stable/resrep24866>, 9. 4. 2022).

Druzhinin, A. (2020). Putin calls on Russians 'to stay home' during coronavirus. *Tass* (<https://tass.com/society/1135339>, 26. 3. 2023).

Du, Z. – Wang, L. eds. (2020). Risk for Transportation of Coronavirus Disease from Wuhan to Other Cities in China. *National Library of Medicine* (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7181905/>, 26. 3. 2023).

Duggan, Niall – Grabowski, Marcian (2021). The Influence of Covid-19 on the Power Transition between the United States and China: The Case of Southeast Asia. *Irish Studies in International Affairs* 32 (1), s. 83–102.

Embassy of the People's Republic of China in the Kingdom of Bahrain (2021). *Foreign Ministry Spokesperson Wang Wenbin's Regular Press Conference on June 10, 2021* (http://bh.china-embassy.gov.cn/eng/fyrth/202106/t20210610_8903559.htm, 31. 3. 2023).

Esteves, Paulo – Staden, Cobus Van (2020). US and Chinese COVID-19 Helath Outreach to Africa and Latin America: A Comparison. *South African Institute of International Affairs* (<https://www.jstor.org/stable/resrep29595>, 9. 4. 2022).

European Commission (nedatováno). *EU response to Ebola* (https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/where/africa/eu-response-ebola_en, 27. 3. 2023).

European Parliament (2022). Understanding COVAX The EU's role in vaccinating the world against Covid-19. *European Parliament* ([https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729319/EPRS_BRI\(2022\)729319_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729319/EPRS_BRI(2022)729319_EN.pdf), 3. 4. 2023).

Fallon, T. (2020). China, Italy, and Coronavirus: Geopolitics and Propaganda. *The Diplomat* (<https://thediplomat.com/2020/03/china-italy-and-coronavirus-geopolitics-and-propaganda/>, 27. 3. 2023).

Franklin, James L. (2020). A Cold War Vaccine: Albert Sabin, Russia, and the oral polio vaccine. *Hektoen International* (<https://hekint.org/2020/05/11/a-cold-war-vaccine-albert-sabin-russia-and-the-oral-polio-vaccine/>, 2. 4. 2023).

Ghiretti, F. (2020). China, Italy and COVID-19: Benevolent Support or Strategic Surge? *The International Spectator* (<https://www.iai.it/en/pubblicazioni/china-italy-and-covid-19-benevolent-support-or-strategic-surge>, 28. 3. 2023).

Gill, Bates (2020). *China in the COVID world: continued challenges for a rising power*. NATO Defense College (<https://www.jstor.org/stable/resrep27744>, 9. 4. 2022).

Giusti, S. – Ambrosetti, E. T. (2022). Making the Best Out of a Crisis: Russia's Health Diplomacy during COVID-19. *MDPI* (<https://www.mdpi.com/2076-0760/11/2/53>, 3. 4. 2023).

Gong, Lina – Li, Mingjiang (2021). China–Southeast Asian Nontraditional Security Engagement: A Soft Power Mode in Beijing's Regional Diplomacy? *China Review* 21 (4), s. 1–9.

Gostin, L. – Halabi S. eds. (2021). An International Agreement on Pandemic Prevention and Preparedness. *JAMA Network* (<https://jamanetwork.com/journals/jama/fullarticle/2784418>, 18. 3. 2023).

Guenot, M. (2021). Countries that signed up for Russia's COVID-19 vaccine are complaining that hardly any doses ever came. *Insider* (<https://www.businessinsider.com/few-russia-promised-sputnik-v-doses-arrived-vaccine-covid-2021-6>, 3. 4. 2023).

Hendrych, L. (2020). My Číně zadarmo, ona nám za miliardy. Je to jen obchod a propaganda, varují odborníci. *Euractiv* (<https://euractiv.cz/section/evropska-unie-a-svet/news/my-cine-zadarmo-ona-nam-za-miliardy-je-to-jen-obchod-a-propaganda-varuji-odbornici/>, 28. 3. 2023).

Hoffman, M. (2022). Sputnik Vaccine Efficacy Data Published in Lancet Are 'Statistically Impossible'. *Health Policy Watch* (<https://healthpolicy-watch.news/sputnik-vaccine-efficacy-data/>, 2. 4. 2023).

Holt, E. (2021). Russia's faltering vaccination programme. *NCBI* (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8153799/>, 3. 4. 2023).

Hotez, P. J. (2001). Vaccine Diplomacy. *Foreign Policy* (124), s. 68-69.

Hotez, P. J. – Narayan, V. (2021). Restoring Vaccine Diplomacy. *JAMA* (<https://www.bakerinstitute.org/research/restoring-vaccine-diplomacy>, 2. 4. 2023).

Huang, Y. (2021). Vaccine Diplomacy Is Paying Off for China. *Foreign Affairs* (<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2021-03-11/vaccine-diplomacy-paying-china>, 28. 3. 2023).

Human Rights Watch (2020). Russia: Health Workers Face Retaliation for Speaking Out (<https://www.hrw.org/news/2020/06/15/russia-health-workers-face-retaliation-speaking-out>, 25. 3. 2023).

ICD (nedatováno). What is Cultural Diplomacy? What is Soft Power? *Institute for Cultural Diplomacy* (https://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy, 2. 4. 2023).

Institute for Security & Development Policy (2018). *Made in China* (<https://isdip.eu/content/uploads/2018/06/Made-in-China-Backgrounder.pdf>, 27. 3. 2023).

International Crisis Group (2020). The COVID-19 Challenge in Post-Soviet Breakaway Statelets. *International Crisis Group* (<https://www.jstor.org/stable/resrep31564>, 9. 4. 2022).

Ishac, W. (2018). Furthering national development through sport, the case of Qatar. *Qatar University* (https://www.researchgate.net/publication/331889620_Furthering_national_development_through_sport_the_case_of_Qatar, 2. 4. 2023).

Ivanova, P. (2020). Russia says its Sputnik V COVID-19 vaccine is 92% effective. *Reuters* (<https://www.reuters.com/article/health-coronavirus-russia-vaccine-idUSKBN27R0ZA>, 2. 4. 2023).

Jackson, H. (2020). China donates medical supplies to Canada amid coronavirus pandemic, Embassy says. *Global News* (<https://globalnews.ca/news/6745817/china-donates-medical-supplies-canada/>, 27. 3. 2023).

Jain, Romi (2021). How China Confronts the United States: Global Image and the COVID-19 Pandemic. *Indiad Journal of Asian Affairs* 34 (1/2), s. 120–130.

Jourdan, A. (2021). Latin America's vaccine shortage threatens fragile revival as pandemic rages. *Reuters* (<https://www.reuters.com/world/americas/latin-americas-vaccine-shortage-threatens-fragile-revival-pandemic-rages-2021-04-26/>, 3. 4. 2023).

Kadyrova, E. (2021). SCO Anniversary Summit in Dushanbe: the outcomes of 20 years summed up, goals for greater Eurasian cooperation outlined. *News Central Asia* (<https://www.newscentralasia.net/2021/09/20/sco-anniversary-summit-in-dushanbe-the-outcomes-of-20-years-summed-up-goals-for-greater-urasian-cooperation-outlined/>, 31. 3. 2023).

Kahn, S. – Prin, E. (2020). In the time of COVID-19, China's mask has fallen with regard to Europe. *Fondation Robert Schuman* (<https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0569-in-the-time-of-covid-19-china-s-mask-has-fallen-with-regard-to-europe>, 28. 3. 2023).

Karášková, I. – Blablová, V. (2021). The Logic of China's Vaccine Diplomacy. *The Diplomat* (<https://thediplomat.com/2021/03/the-logic-of-chinas-vaccine-diplomacy/>, 31. 3. 2023).

Karášková, I. – Marti, A. eds. (2020). China's influence in Europe. *Friedrich Naumann Foundation* (<https://www.freiheit.org/russia-and-central-asia/chinas-influence-europe>, 27. 3. 2023).

Kickbush, I. – Silberschmidt, G. – Buss, P. (2007). Global health diplomacy: the need for new perspectives, strategic approaches and skills in global health. *Bulletin of the World*

Health Organization 85 (3), s. 230–232.

Kier, G. – Stronski, P. (2021). Russia's Vaccine Diplomacy Is Mostly Smoke and Mirrors. *Carnegie Endowment for International Peace* (https://carnegieendowment.org/files/Kier_and_Stronski_Russia_Vaccine_Diplomacy.pdf, 2. 4. 2023).

Kobierecka, A. (2022). Post-covid China: 'vaccine diplomacy' and the new developments of Chinese foreign policy. *Place Branding and Public Diplomacy* (<https://link.springer.com/article/10.1057/s41254-022-00266-2>, 31. 3. 2023).

Kobierecka, A. – Kobierecki, M.M. (2021). Coronavirus diplomacy: Chinese medical assistance and its diplomatic implications. *International Politics* 58, s. 950–954.

Kowalski, B. (2021). China's Mask Diplomacy in Europe: Seeking Foreign Gratitude and Domestic Stability. *Journal of Current Chinese Affairs* 50 (2), s. 209–226.

Kowalski, B. (2022). Central and Eastern Europe, China's Core Interests, and the Limits of Relational Politics: Lessons from the Czech Republic in the 2010s. *East European Politics and Societies* 36 (1), s. 51–74

Krasnyak, O. (2018). National Styles in Science Diplomacy: China. *USC Center on Public Diplomacy* (<https://uscpublicdiplomacy.org/blog/national-styles-science-diplomacy-china>, 31. 3. 2023).

Lancaster, K. – Rubin, M. (2020). Assessing the Early Response to Beijing's Pandemic Diplomacy. *Council on Foreign Relations* (<https://www.cfr.org/blog/assessing-early-response-beijings-pandemic-diplomacy>, 27. 3. 2023).

Lawler, D. (2021). Biden's next challenge: Vaccine diplomacy. *Axios* (<https://www.axios.com/2021/03/22/us-coronavirus-vaccine-diplomacy-china-exports>, 31. 3. 2023).

Lee, S. (2021). Vaccine diplomacy: nation branding and China's COVID-19 soft power play. *Place Branding and Public Diplomacy* 19, s. 64–78.

Li, H. – Wong S. (2018). The evolution of Chinese public diplomacy and the rise of think tanks. *Place Branding and Public Diplomacy* 14 (1), s. 36–46.

Liu, A. (2020). Sinopharm chief says COVID-19 vaccine will cost less than \$145 for 2-dose regimen. *Fierce Pharma* (<https://www.fiercepharma.com/vaccines/china-sinopharm-chief-narrows-down-covid-19-vaccine-price-to-within-145-for-2-dose-regimen>, 1. 4. 2023).

Makarychev, A. – Goes, M. – Kuznetsova, A. (2020). The COVID Biopolitics in Russia: Putin's Sovereignty versus Regional Governmentality. *Mezinárodní vztahy* 55, s. 31–47.

Marks, Sally – Freeman, Chas W. (2022). *Diplomacy* (<https://www.britannica.com/topic/diplomacy>, 26. 2. 2023).

Masters, Jonathan (2019). What Are Economic Sanctions? *Council on Foreign Relations* (<https://www.cfr.org/backgrounder/what-are-economic-sanctions>, 26. 2. 2023).

McKibbin, W. – Fernando, R. (2020). The Global Macroeconomic Impacts of COVID-19: Seven Scenarios. *Australian National University* (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3547729, 26. 3. 2023).

Meduza (2020a). *Legislation allowing prime minister's cabinet to declare state of emergency rockets through Russian legislative system* (<https://meduza.io/en/news/2020/03/31/legislation-allowing-prime-minister-s-cabinet-to-declare-state-of-emergency-rockets-through-russian-legislative-system>, 26. 3. 2023).

Meduza (2020b). *Russia restricts air travel to the EU, allowing only charter flights and planes headed to capital cities* (<https://meduza.io/en/news/2020/03/13/russia-restricts-air-travel-to-the-eu-allowing-only-charter-flights-and-planes-headed-to-capital-cities>, 25. 3. 2023).

Meduza (2020c). *Russia to close all federal theaters, museums, symphonies, and circuses* (<https://meduza.io/en/news/2020/03/17/russia-to-close-all-federal-theaters-museums-symphonies-and-circuses>, 25. 3. 2023).

Ministerstvo zahraničních věcí (2016). *Ekonomická diplomacie* (https://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/fakta_a_data_k_aktualitam/ekonomicka_diplomacie.html, 2. 4. 2023).

Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China (2020). *Foreign Ministry Spokesperson Geng Shuang's Regular Press Conference on April 23, 2020* (https://www.fmprc.gov.cn/nanghai/eng/fyrbt_1/202004/t20200423_8526639.htm, 26. 3. 2023).

Mozur, P. – Zhong, R. – Krolík, A. (2020). In Coronavirus Fight, China gives Citizens a Color Code, with Red Flags. *The New York Times* (<https://www.nytimes.com/2020/03/01/business/china-coronavirus-surveillance.html>, 22. 3. 2023).

National Archives (nedatováno). *Marshall Plan* (<https://www.archives.gov/milestone-documents/marshall-plan#:~:text=On%20April%203%2C%201948%2C%20President,economic%20infrastructure%20of%20postwar%20Europe,> 27. 3. 2023).

National Centre for Infectious Diseases (nedatováno). Lessons from Sars will help Singapore tackle virus from China (<https://www.ncid.sg/News-Events/News/Pages/Lessons-from-Sars-will-help-Singapore-tackle-virus-from-China.aspx>, 27. 3. 2023).

National Health Commission of the People's Republic of China (2014). *Regulations on Preparedness for and Response to Emergent Public Health Hazards* (http://en.nhc.gov.cn/2014-06/18/c_46454.htm, 26. 3. 2023).
Natsios, Andrew S. (2020). Foreign Aid in an Era of Great power Competition. *PRISM* 8 (4), s. 100–119.

Nebehay, S. (2021). WHO reaches draft consensus on future pandemic treaty. *The Reuters* (<https://www.reuters.com/business/healthcare-pharmaceuticals/who-reaches-draft-consensus-future-pandemic-treaty-2021-11-28/>, 22. 3. 2023).

Nebehay, S. – Mason, J. (2021). WHO warns against vaccine hoarding as poorer countries go without. *Reuters* (<https://www.reuters.com/business/healthcare-pharmaceuticals/who-warns-against-vaccine-hoarding-poor-countries-go-without-2021-12-09/>, 31. 3. 2023).

Ni, V. (2021). China has used pandemic to boost global image, report says. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2021/may/12/china-has-used-pandemic-to-boost-global-image-report-says>, 27. 3. 2023).

Nye, J. (2004). Soft Power and American Foreign Policy. *Political Science Quarterly* 119 (2), s. 255–270.

Nye, J. (2008). Public diplomacy and soft power. *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 616 (1), s. 90–97.

OECD (2021). Using trade to fight COVID-19: Manufacturing and distributing vaccines. *OECD* (<https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/using-trade-to-fight-covid-19-manufacturing-and-distributing-vaccines-dc0d37fc/>, 2. 4. 2023).

Our World in Data (2023). *Russia: Coronavirus Pandemic Country Profile* (<https://ourworldindata.org/coronavirus/country/russia>, 11. 3. 2023).

Palata, L. (2020). Masivní propaganda. Češi věří, že jim Čína pomohla víc než EU, ukázal průzkum. *Deník N* (https://www.denik.cz/z_domova/koronavirus-pomoc-cina-eu-20200729.html, 27. 3. 2023).

Parker, J. (2017). What is China's belt and road initiative? *The Economist* (https://www.economist.com/the-economist-explains/2017/05/14/what-is-chinas-belt-and-road-initiative?gclid=CjwKCAjwrJ-hBhB7EiwAuyBVXXeLLdD7IUhI8MUp3sarbfh1JZCM5WA7GPEee2icUGsEJUtM1aHNGxoCeacQAvD_BwE&gclsrc=aw.ds, 31. 3. 2023).

Peel, M. – Hancock, T. eds. (2020). China ramps up coronavirus help to Europe. *Financial Times* (<https://www.ft.com/content/186a9260-693a-11ea-800d-da70cff6e4d3>, 27. 3. 2023).

Peng, F. – Tu, L. eds. (2020). Management and treatment of COVID-19: the Chinese experience. *Can J Cardiol*, 36 (6), pp. 915-930. (16.3. 2023).

Raimzhanova, Aigerim (2015). Power in IR: Hard, Soft, and Smart. *Institute for Cultural Diplomacy and the University of Bucharest* (http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/2015-12_annual/Power-In-Ir-By-Raimzhanova,-A.pdf, 26. 2. 2023).

Reuters (2020). *Russia is developing vaccine against coronavirus - RIA cites regulator* (<https://www.reuters.com/article/china-health-russia-vaccine/russia-is-developing-vaccine-against-coronavirus-ria-cites-regulator-idUSR4N29M01K>, 25. 3. 2023).

Reuters (2021a). Argentina pressures Russia over Sputnik V vaccine delays. *Reuters* (<https://www.reuters.com/world/americas/argentina-raises-heat-russia-over-sputnik-v-vaccine-delays-2021-07-22/>, 3. 4. 2023).

Reuters (2021b). Over 60% of Russians don't want Sputnik V vaccine, see coronavirus as biological weapon: Reuters poll. *Reuters* (<https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-russia-poll-idUSKBN2AT2XK>, 2. 4. 2023).

Reuters (2022). Moscow drops QR codes, other COVID-19 restrictions. *Reuters* (<https://www.reuters.com/business/healthcare-pharmaceuticals/moscow-drops-qr-codes-other-covid-19-restrictions-2022-03-03/>, 3. 4. 2023).

Ria Novosti (2020). *Ministerstvo telekomunikací a masových komunikací informovalo o systému sledování porušení karantény* (<https://ria.ru/20200401/1569450769.html>, 25. 3. 2023).

Rinke, A. (2020). For virus-tamer Merkel, global alliances trumped nationalism. *Reuters* (<https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-germany-merkel-ins-idINKBN23H1K>, 29. 3. 2023).

Roy, Denny (2020). China's Pandemic Diplomacy. *East-West Center* (<https://www.jstor.org/stable/resrep28881>, 9. 4. 2022).

Sachs, Jeffrey D. (2020). Perspective: COVID-19 and Multilateralism. *Counsillence* (22), s. 1–5.

Safi, M. (2021). Vaccine diplomacy: west falling behind in race for influence. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2021/feb/19/coronavirus-vaccine-diplomacy-west-falling-behind-russia-china-race-influence>, 31. 3. 2023).

ShengenVisa (2021). EU Postpones Approval of Russian Sputnik V Vaccine Until Next Year. *ShengenVisa* (<https://www.schengenvisainfo.com/news/eu-postpones-approval-of-russian-sputnik-v-vaccine-until-next-year/>, 3. 4. 2023).

Shevtsova M. (2021). Democracy Quarantined? Authoritarian Regimes and Protests During the Pandemic. *ISPI* (<https://www.ispionline.it/en/publication/democracy-quarantined-authoritarian-regimes-and-protests-during-pandemic-31077>, 2. 4. 2023).

Silver, L. – Devlin, K. – Huang, C. (2020). Unfavorable Views of China Reach Historic Highs in Many Countries. *Pew Research Center* (<https://www.pewresearch.org/global/2020/10/06/unfavorable-views-of-china-reach-historic-highs-in-many-countries/>, 1. 4. 2023).

Sindle, Erin (2021). Covid-19 Assistance to Africa: From Russia with Love. *Institute for Defense Analyses* (<https://www.jstor.org/stable/resrep29557.5>, 9. 4. 2022).

Sofiychuk, E. (2020). First two persons infected with coronavirus identified in Russia. *Tass*. (<https://tass.com/society/1115101>, 18. 3. 2023).

Staden, Cobus Van – Wu, Yu Shan (2021). Vaccine Diplomacy and Beyond: New Trends in Chinese Image-Building in Africa. *South African Institute of International Affairs* (<https://www.jstor.org/stable/resrep34093>, 9. 4. 2022).

Statista Research Department (2023). Number of people vaccinated and fully vaccinated against COVID-19 per 100 population in Russia from December 15, 2020 to February 24, 2023. *Statista* (<https://www.statista.com/statistics/1239299/covid-19-vaccination-rate-in-russia/#:~:text=Russia%27s%20COVID%2D19%20vaccination%20rate,among%20the%20lowest%20in%20Europe>, 3. 4. 2023).

Stolyarov, G. – Golubkova, K. (2020). Russians Start 2-Week Coronavirus Quarantine after Return from Wuhan. *The Moscow Times* (<https://www.themoscowtimes.com/2020/02/05/russians-start-2-week-coronavirus-quarantine-after-return-from-wuhan-a69155>, 25. 3. 2023).

Stronski, P. (2021a). Russian COVID-19 Diplomacy in Africa: A Mixed Bag. *Carnegie Endowment for International Peace* (<https://carnegieendowment.org/2021/12/10/russian-covid-19-diplomacy-in-africa-mixed-bag-pub-85971>, 3. 4. 2023).

Stronski, P. (2021b). What Went Wrong With Russia's Sputnik V Vaccine Rollout? *Carnegie Endowment for International Peace* (<https://carnegieendowment.org/2021/11/15/what-went-wrong-with-russia-s-sputnik-v-vaccine-rollout-pub-85783>, 3. 4. 2023).

Šebeňa, Martin – Turcsányi, Richard Q. (2021). Divided National Identity and COVID-19: How China Has Become a Symbol of Major Political Cleavage in the Czech Republic. *China Review* 21 (2), s. 35–64.

Tass (2020a). *No real picture of COVID-2019 situation in Russian regions — Moscow mayor* (<https://tass.com/society/1134701>, 25. 3. 2023).

Tass (2020b). *Popová uvedla, že explozivní nárůst výskytu není vzhledem k přijatým opatřením povolen* (<https://tass.ru/obschestvo/8356293>, 25. 3. 2023).

Tass (2020c). *Russian government rules to suspend all flights to foreign countries* (<https://tass.com/economy/1135639>, 25. 3. 2023).

The Bell (2021). *Russia to impose mandatory QR-codes in coronavirus fight* (<https://en.thebell.io/russia-embraces-mandatory-qr-codes-to-fight-coronavirus/>, 26. 3. 2023).

The Diplomatic Service of the European Union (2020). The Coronavirus pandemic and the new world it is creating. *European Union* (https://www.eeas.europa.eu/eeas/coronavirus-pandemic-and-new-world-it-creating_en, 26. 3. 2023).

The Economic Times (2020). *UNGA adopts resolution calling for global solidarity, cooperation to fight Covid-19* (<https://economictimes.indiatimes.com/news/international/world-news/unga-adopts-resolution-calling-for-global-solidarity-cooperation-to-fight-covid-19/articleshow/74963975.cms>, 18. 3. 2023).

The Economist (2018). *The perils of China's "debt-trap diplomacy"* (https://www.economist.com/asia/2018/09/06/the-perils-of-chinas-debt-trap-diplomacy?ppccampaignID=&ppcadID=&ppcgclid=&gclid=CjwKCAjw_YShBhAiEiwAMomsEFgQF9VIMU9hPEynUqaBSwQbAfPfbxz6ch9uV5g1PtOCjTXt0ZIMgRoC4EUQAvD_BwE&gclsrc=aw.ds, 27. 3. 2023).

The Moscow Times (2022). *Coronavirus in Russia: The Latest News | Feb. 24* (<https://www.themoscowtimes.com/2022/02/24/coronavirus-in-russia-the-latest-news-feb-24-a69117>, 26. 3. 2023).

The Russian Government (2020). *Michail Mišustin nařídil dočasne pozastavit ubytování v sanatoriích, činnost rekreačních zařízení a činnost organizací veřejného stravování* (<http://government.ru/orders/selection/401/39288/>, 26. 3. 2023).

United Nations (2020a). *Committee to review global treaty on response to health emergencies* (<https://news.un.org/en/story/2020/08/1071132>, 22. 3. 2023).

United Nations (2020b). *United Nations Comprehensive Response to Covid-19* (<https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2021/12/un-comprehensive-response-covid-19-2021.pdf>, 18. 3. 2023).

United Nations (2020c). *UN tallies action so far to fight COVID-19, and roadmap out of the pandemic* (<https://news.un.org/en/story/2020/06/1067132>, 18. 3. 2023).

United Nations General Assembly (2020a). *Comprehensive and coordinated response to the coronavirus disease (COVID-19) pandemic* (<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N20/236/00/pdf/N2023600.pdf?OpenElement>, 18. 3. 2023).

United Nations General Assembly (2020b). *International cooperation to ensure global access to medicines, vaccines and medical equipment to face COVID-19* (<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N20/101/42/pdf/N2010142.pdf?OpenElement>, 18. 3. 2023).

Urdinez, Francisco (2021). Mask Diplomacy as a Learning Process. *Carnegie Endowment for International Peace* (<https://www.jstor.org/stable/resrep31122.7>, 9. 4. 2022).

Verma, R. (2020). China's 'mask diplomacy' to change the COVID-19 narrative in Europe. *Asia Europe Journal* 18, s. 205–209.

VisaGuide (nedatováno). 81 Countries Recognize Sputnik V as Valid Proof of Vaccination for Travel. *VisaGuide* (<https://visaguide.world/news/sputnik-vaccine-approved-countries-list/>, 3. 4. 2023).

Vuksanovic, V. (2020). China and “Mask Diplomacy” in the Balkans. *Italian Institute for International Political Studies* (<https://www.ispionline.it/en/publication/china-and-mask-diplomacy-balkans-25898>, 28. 3. 2023).

Vittachi, I. (2020). China Pursues ‘Mask Diplomacy’ With Asian Neighbors during COVID-19 Crisis. *Benar News* (<https://www.benarnews.org/english/news/malaysian/China-mask-diplomacy-03272020121637.html>, 27. 3. 2023).

Wang, Ch. – Cheng, Z. (2020). Risk Management of COVID-19 by Universities in China. *Journal of Risk and Financial Management* 13 (2), s. 36.

Wen, Yao (2021). Branding and Legitimation: China’s Party Diplomacy amid the COVID-19 Pandemic. *China Review* 21 (1), s. 55–90.

WHO (2022). *Agreement between WHO and Islamic Development Bank seeks to build health in joint Member States* (<https://www.who.int/news/item/21-11-2022-agreement-between-who-and-islamic-development-bank-seeks-to-build-health-in-joint-member-states>, 31. 3. 2023).

Wong, B. (2020). China’s Mask Diplomacy. *The Diplomat* (<https://thediplomat.com/2020/03/chinas-mask-diplomacy/>, 27. 3. 2023).

World Health Organization (nedatováno). *COVAX* (<https://www.who.int/initiatives/act-accelerator/covax>, 20. 3. 2023).

World Health Organization (2020). *Novel Coronavirus (2019-nCoV). Situation Report - 1* (https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200121-sitrep-1-2019-ncov.pdf?sfvrsn=20a99c10_4, 10. 3. 2023).

World Health Organization (2021a). *Global leaders unite in urgent call for international pandemic treaty* (<https://www.who.int/news/item/30-03-2021-global-leaders-unite-in-urgent-call-for-international-pandemic-treaty>, 20. 3. 2023).

World Health Organization (2021b). *Listing of WHO's response to COVID-19* (<https://www.who.int/news/item/29-06-2020-covidtimeline>, 20. 3. 2023).

World Health Organization (2021c). *The World Together: Establishment of an intergovernmental negotiating body to strengthen pandemic prevention, preparedness and response* ([https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHASSA2/SSA2\(5\)-en.pdf](https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHASSA2/SSA2(5)-en.pdf), 20. 3. 2023).

World Health Organization (2021d). *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 13 March 2020* (<https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-mission-briefing-on-covid-19---13-march-2020>, 24. 3. 2023).

Wirnitzer, J. – Tvrdoň, J. (2020). Čínská „pomoc“ Česku není ničím výjimečná, její letadla ve stejnou dobu přistávala všude po Evropě. I bez tiskovek. *Deník N*

(<https://denikn.cz/329256/cinska-pomoc-cesku-neni-nicim-vyjimecna-jeji-letadla-vestejnou-dobu-pristavala-vsude-po-evrope-i-bez-tiskovek/>, 27. 3. 2023).

Wu, Z. – McGoogan, J. (2020). Characteristics of and Important Lessons From the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Outbreak in China. Summary of a Report of 72 314 Cases From the Chinese Center for Disease Control and Prevention. *JAMA Network* (<https://jamanetwork.com/journals/jama/fullarticle/2762130>, 20. 3. 2023).

Xinhauet (2013). *Xi Jinping Delivers Important Speech at Symposium on Neighboring Diplomatic Work* (<http://politics.people.com.cn/n/2013/1025/c1024-23332318.html>, 30. 3. 2023).

Resumé

The Covid-19 disease pandemic, which broke out globally in March 2020, has changed not only the normal course of life for the entire population, but also the operation of international organisations, institutions and platforms. In addition, it has also provided a new perspective on public diplomacy, and even the pitfalls and dynamics that accompany a constantly uncertain and escalating pandemic situation have given rise to the possibility of new forms of diplomacy. Concepts such as vaccine or fleece diplomacy began to come to the fore. Shroud diplomacy is most closely associated with the People's Republic of China, where Chinese companies producing medical supplies (especially shrouds) penetrated the world market with their products. Among other things, this situation highlighted the West's dependence on China. Both the PRC and the Russian Federation in particular took advantage of the newly emerging pandemic situation and began to strengthen their diplomacy with means that are still considered crucial in the fight against the disease, namely vaccines. It is precisely the notion of vaccine diplomacy that is closely linked to these countries, which, under the rubric of vaccination policy, have sought and still seek to consolidate their soft power precisely through the production and distribution of vaccines (the Chinese vaccines Sinopharm and SinoVac, or the Russian vaccine Sputnik V).

The aim of this thesis would be to present new forms of diplomacy by Russia and China during the Covid-19 pandemic and to find and demonstrate their similarities or differences. The opening chapter of the thesis will state the precise objectives of the thesis and the chosen approach. The next chapter will present an outline of the circumstances of the outbreak of the Covid-19 pandemic itself and the activities related to it (reaction of states, international organizations, development of the vaccine, provision of hygiene materials and especially of drapes, etc.). The next chapters will then present the new forms of diplomacy themselves, namely the shroud and vaccine diplomacy. In these chapters, I will summarize the activities of Russia and China and the reasons or goals behind their agenda of diplomacy, and of course there will be cases of interactions with specific countries, for example within Africa, Latin America or Europe, and a summary of the impact of these diplomatic contacts. Finally, I will summarize the most relevant information I have gathered during the writing of my thesis.